БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

Октябрьның 50 чылы

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда үндезилеттинген

1967 ч. МАЙ 24 СРЕДА № 120 (6757).

Өртээ 2 көп.

ПЛАНДАН АЖЫР

Ак-Довуракта даг-дүгү болбаазырадыр фабрика юбилейлиг чылда 500 тонна даг-дүгүн пландан ажыр бээр тургаш, бо хүннерде безин 350 тоннаны берген. Бо чаагай херекте эш Шагдырның удуртканы ээлчегниң салыышкыны улуг. Бирги кварталда ук ээлчег социалистиг чарышка бирги черни алган.

Ам ийиги кварталда ажылдың темпизи база бедик. Тозан дерт тонна даг-дүгү бээр тургаш, ам 115 тоннаны берген. Ээлчегниң ажылчыннары машинистер Хертек Анаёк, Тамара Анфилатова, улуг регулировщик Роза Панихидина олар ээлчег нормазын үргүлчү ажыр күүседип, комбинаттың Хүндүлел самбыразында киргеен.

ЧААГАЙЖЫДЫЛГА — советтерниң чугула херээ

Совет эрге-чагырганың 50 чылынга алдар кылдыр хоорайларны, суурларны, кудумчуларны база шөлдерни чаагайжыдарының, ногаанчыдарының, паркларны болгаш сесерликтерни кылырының талазы-биле калбак программаны айтып турар ажылчы чоннар коллективтериниң, чер-чер Советтериниң инициативазын чүүлдүг деп көөр дээрзин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чылынга белеткелдиң дугайында СЭКП ТК-ның доктаалында чугулалап айыткан. Ооң ындыг болуру черле билдингир. Район бүрүзүнүң юбилейге уткуштур алган социалистиг хүлээлгезинде ол дугайы база бир кол черни эзлеп турар болгаш чамдык чер-чер Советтери база хөй-ниити организациялары бо талазы-биле калбак программаны боттандырып турар.

Ылаңгыя ыяш, сад тарып олуртурунуң дугайында СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы-биле чарлаттынган ай — майның дургузунда хоорайларны, суурларны болгаш колхозтарның, совхозтарның база школаларның, албан черлериниң девискээрин чаагайжыдар болгаш ногаанчыдар талазы-биле чамдык черлерге улуг ажылдар чоруттунган. Чыл келген тудум-на төрээн суурун чаагайжыдып, чечектелдиринге таарымчалыг чедиишкиннерни чедип ап турар, Барыын-Хемчиктиң Эрги-Барлыкта «Большевик» колхозтуң ажыл-ишчилери бо чылын база-ла чаа, солун чүүлдерни кылып турар.

Эрги-барлыкчылар юбилейге уткуштур суурну аян кииріп, чаагайжыдары-биле кады кат-чимистиг ыяштарны тарып олуртурунче, колхозчуларның огород тарылгазынче улуг кичээнгейни салганнар. Көдээ Совет болгаш колхоз баштаар чери чүгле төп суурну эвес, фермалар, бригадалар төптерин чаагайжыдар дээш тодаргай хемчеглерни ап турар. Оларның чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылга талазы-биле чорудуп турар шудургу, күжениишкинниг ажылының дуржулгазын «Шынның» дүүнгү номеринде паралаан.

Юбилейлиг, онзагай чыл — бо чылын хоорайларның кудумчуларын чаагайжыдар, оруктарны болгаш тротуарларны септеп, чурумчудар, чадаң үнүштерни, ыяштарны олуртур, сад-сесерликтерни кылыр талазы-биле Кызылдың, Шагаан-Арыгның, Туранның хоорай Советтериниң күүскомнары мурнундагызы ышкаш база улуг ажылдарны чорудуп турар. Чижээ, Шагаан-Арыгның хоорай Соведи бо айтырыгны чурттакчыларның ниити хуралынга чугаалашкан болгаш алдарлыг юбилейге уткуштур хоорайны канчаар каастап, чаагайжыдарының дугайы депутаттар хүнүн эрттирип турар үеде кол черни эзлээн. Ынчангаш амгы үеде хоорайның кудумчуларын чурумчудуп, ногаанчыдар дээш улуг ажылды чорудуп турар. Бо хүннерде чаагайжыдылганың болгаш ногаанчыдылганың талазы-биле субботниктерге, шефтерге Кызылдың чүс-чүс ажылчы чоннары, он-он бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң коллективтери идепкейлиг киржип турар. Ылаңгыя Кызылдың № 3 АТА-зы, сайгарылга баазазы болгаш өске-даа коллективтер боттарынга быжыглаан черлеринге улуг ажылды чорутканын демдеглээр херек.

Ындыг болза-даа чамдык чер-чер Советтери чаагайжыдылганың болгаш ногаанчыдылганың айтырыгларынче кошкан кичээнгей салып, эгелээн херекти эчизинге чедирбейн турарының фактылары ам-даа бар. Улуг-Хемниң Көк-Чыраа көдээ Совединге хамааржып турар Хайыраакан суурга чыл санында олурткан хөй ыяш ажаалда чогундан кургап каар, суурнуң бажыңнарының чартык кезиинде крышэ-даа, херим-даа чок, ол ышкаш Ак-Тал, Алдыы-Шынаа суурларда байдал база оон дээредевес деп, эш А. Дугаржаптың, «Шын» солунга дыңнатканы маңаа тодаргай чижеи боор-дур.

Барыын-Хемчиктиң Дөң-Терезин, Бай-Тайганың Бай-Тал, Бии-Хемниң Зэрбек, Таңдының Балгазын болгаш өске-даа чамдык суурларда чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылга талазы-биле ажылдар база-ла багай чоруттунуп турар. Бо таарымча чок чижектер хамыктың мурнунда ол черлерде көдээ Советтер боттарының доктаамал комиссияларын, депутаттарны болгаш хөй-ниитиниң күүнүн бо чугула ажыл-херекке киириштирбейн турары-биле тайылбырлаттынар апаар.

Улуг Октябрьның 50 чыл оюн төлептиг уткуур болгаш хоорайларны, чурттакчылыг черлерни ногаанчыдып, чаагайжыдар ажылды улам эвижидер төлээде, чер-чер Советтери бо талазы-биле социалистиг хүлээлгеге көрдүнген чүүлдерни чедиишкинниг күүседир дээш коллектив бүрүзү, ажыл-ишчи бүрүзү аңаа бодунуң үлүүн киирген турарын чедип алыр херек.

Ылаңгыя чурттакчылыг черлериниң чаагайжыдылгазы болгаш бедик культуразы дээш Тыва АССР-ниң көдээ Советтериниң аразында чоруп турар чарышты улам калбартыр, оон негелделерин бүрүн күүседир, түңнелдерни чогуур үезинде үндүрер дээш Советтериниң талазындан организаксчы ажылды, удуртулганы улам күштелдирер хүлээлгелиг.

Үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш албан организацияларның хөй-хөй коллективтериниң база чоннуң чурттап турар кудумчуларының аайы-биле чаагайжыдылганың болгаш ногаанчыдылганың канчаар чоруттунуп турарын Советтер боттарының доктаамал контролюнга алыр ужурлуг. Аңаа холбаштыр доктаамал комиссияларның, кудумчу, квартал комитеттериниң болгаш депутаттарның ажылын улам идепкейжидер херек.

Хоорайларга болгаш суурларга чаагайжыдылга талазы-биле часкы үеде, ылаңгыя СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы-биле чарлаттынган айның дургузунда дыка хөй чүүлдер кылдынган. Чайгы үеде ол ажылды улам күжениишкинниг уламчылаар, ылаңгыя олурткан ыяштарның база чадаң үнүштериниң, чечектериниң, сад-сесерликтериниң ажаалдазын кошкатпазы эргежок чугула. Улуг Октябрьның 50 чылының юбилейинге чедир барык-ла беш ай арткан. Ынчангаш бүгү улустуң ол улуг байырлалынга уткуштур хоорайларны болгаш суурларны улам-на чаагайжыдып, чечектелдирер дээш бүгү чүүлдерни кылыры — Советтериниң чугула херээ.

ДЫННАДЫГ

1967 чылдың май 31-де СЭКП Кызыл хооркомунун хуралдаар залынга Кызыл хоорай Совединин ийиги сессиязы болур.

Хүннүн айтырыы: Чагыглар күүселдезинин талазы-биле чорудар хемчеглерни бадылаар дугайында.

Часкы тарылга

(1967 чылдың май 20-де медээ, хуу-биле)

Районнар	Бүгү культураларны чашканы	Ооң иштинде кызыл-тае
Бай-Тайга	44,4	84,3
Барыын-Хемчик	53,7	95,2
Өвүр	47,8	100,0
Чөөн-Хемчик	46,5	83,7
Улуг-Хем	88,9	90,3
Таңды	75,0	92,6
Бии-Хем	62,7	97,4
Тожу	29,6	—
Каа-Хем	77,8	102,3
Тес-Хем	58,5	232,2
Эрзин	53,1	167,1
Кызыл хоорай Соведи	47,8	76,6
Республикада ниитизи-биле	62,0	94,2
Эрткен чылдың май 20-де турганы	59,5	89,9
СОВХОЗТАР:		
«Тээли»	78,3	81,1
«Барлык»	53,1	102,4
«Шектээр»	54,7	96,5
«Торгалыг»	51,8	100,0
«Сут-Хөл»	56,4	89,2
«Чыраа-Бажы»	29,4	73,8
«Тыва»	31,7	15,0
СЭКП XXII съездизи аттыг	48,1	81,5
«Найырал»	45,7	100,0
«УТКА 25 чылы»	42,5	110,7
«Улуг-Хая»	46,9	98,3
«Элегес»	64,3	100,0
«Межегей»	65,0	80,2
«Тиилелге»	83,2	100,1
«Россия»	89,9	100,0
«Көк-Тей»	64,1	104,8
«Сукпак»	31,7	46,4
«Өөк»	52,5	100,1
«Шивилиг»	50,0	92,6
«Тес-Хем»	45,5	257,5
«Совет Тыва»	46,4	100,0
«Бурунгаар»	81,2	102,1
Дуржулга станциязы	61,3	88,7

Дыңналыглар

УЛУГ ОКТЯБРЬГА

Медээлер

Темп улам бедээн

Таңды районда «Тиилелге» совхозтуң механизаторлары болгаш тараажылары часкы тарылга ажылын шалыпкын чорудуп, ниитизи-биле 29700 гектар черге тарылганы чорудар тургаш, амга чедир 27396 гектарга чоруткан. 1300 гектар черде кукуруза тарылгазын база чоруткан. Кукуруза тарылгазын майның 24-те доозар деп турар.

Часкы тарылганы кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге чорудар дээш бригадалар аразында калбарган социалистиг чарыштың түңнелин дүүн үндүрген. Чарышка Леонид Малышевтин удуртканы беш дугаар хову-трактор бригадазы бирги черни ээлээн. Ол бригадага совхозтуң дирекция черинин болгаш партия, профэвилел комитеттериниң шилчиир Бызыл түгүн акша шаңналы-биле кады тывыскан.

Бригаданың найыралдыг коллективи 3700 гектар шөлге тарылганы чорудар планын 3797 гектар кылдыр күүсеткен. Хүннүң маадырлары база илерээн: Александр Морозов биле Анатолий Михальчук оларның кайызы-даа кыска үениң иштинде 514—514 гектар черге тараа чаштырган.

Социалистиг чарышка ийиги черни Владимир Муравьев удуртканы үш дугаар бригада алган.

«Тиилелге» совхозтуң ажыл-ишчилери часкы тарылга ажылын кыска хуусаада доозар дээш, ажылдың темпизин улам бедиткен.

К. ХЕРТЕК.

ССРЭ-ниң ЧОГААЛЧЫЛАРЫНЫҢ IV СЪЕЗДИЗИ

Чурттун эрге-чагыргазының Дээди органы — Дээди Советтиң хуралдар эрттирери Кремльдиң Улуг ордузунда май 22-де ССРЭ чогаалчыларының IV съездизи бодунуң ажылын эгелээн. Хөй национал-дыг совет литератураның мастерлери — ССРЭ чогаалчыларының дөртку съездизинин бүдүүзүнде Ленин ордени-биле шаңнаткан Эвилелиниң алды чартык мүн кежигүннерин төлээлээн беш үс ажыг делегаттар Эвилелдиң бүгү бөлүннерлеринден ол ордуда чыылган.

Бодунуң хөгжүлдези чурттуң хөгжүлдези-биле чарылбас холбаалыг совет литератураның бежен чыл ораан ол бедик шаңнал төлептиг демдеглеп турар-дыр. Партийжи чоруктун, чоннун хөрээнге бараан болурунуң угаан-бодалы сиңниккен хөй национал-дыг совет литература чоннун коммунистиг кижизидилгезиниң күчүлүг чепсээ апарган. Совет күрүвенин чоокшулап келген чартык үс чыл юбилейи чогаалчылардың амгы ужуражыышкының онза улуг ужур-дузалыг болдуруп турар.

...Эртенгиниң 11 шак. Кремльдиң Улуг ордузунуң хуралдаар залын съездиниң делегаттары болгаш аалчылары долуп келген.

Чазак дожаларынга эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Д. С. Устинов, Ю. В. Андропов, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев олар көстүп келирге, олар диңмиттиг адыш часкаашкыныбиле уткаан.

ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң баштаар черинин бирги секретары К. А. Федин съездини ажыткан. Чазактың бедик шаңналы-биле холбаштыр чогаалчыларга ол байыр чедирген. III болгаш IV съездилериниң аразындагы үеде мөчээн чогаалчыларның аттарын ол адаан. Чыылганнар оларның тураскаалын биче када шимээн чокталыышкын-биле сактып өзулаан.

А. Т. Гончарның саналын өзугаар съездиниң президиумун 79 кижи составтыг кылдыр соңгаан.

Л. С. Соболевке сөс берген. Съездиниң хүндүлүг президиумунга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын соңгуурун ол саналдаан. Залга диңмиттиг адыш часкаашкыны диңмиреп үнгеен.

Съездиниң секретариадын, мандат болгаш редакция комиссияларын делегаттар соңгаан. Оон соонда съездиниң хүн айтырыгларын бадылаан:

1. «Коммунистиг ниитилелдиң турүзуушкунунга совет литература» — К. А. Фединниң эге сөзү.

Илеткелдер: проза дугайында — Г. М. Марков, шулук дугайында — М. А. Дудин, драматургия дугайында — А. Д. Салынский, литература эртеминиң болгаш критиканың дугайында — Л. Н. Новиченко, уруглар болгаш аныяк өскен литератураның дугайында — С. В. Михалков, Эвилелдиң организастыг-чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының дугайында — К. В. Воронков.

2. ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң Төп ревизия комиссиязының илеткели — Г. Д. Гулиа.

3. ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң Уставынга өскерлиишкиннер дугайында илеткел — П. У. Бровка.

4. ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң удуртур органнарын соңгуур.

Акы-дунма социалистиг чурттарның чогаалчылар эвилелдериниң делегациялары, а ол ышкаш Европаның, Азияның, Африканың болгаш Американың дыка хөй чурттарындан чогаалчылар съездиде келген деп даргалакчы дыңнаткан. К. А. Федин съездиниң даштыкы аалчыларын чыылганнарга таныштырган. Вьетнамның Демократтыг Республиказының литераторларының болгаш Мурнуу Вьетнамны хостаарының Национал фронтузунун төлөөлекчилериниң аттарын ол адаптарга, залга адыш часкаашкыннары онза диңмиреп үнгеен.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары П. Н. Демичевке сөс берген. ССРЭ чогаалчыларының IV съездизинге СЭКП ТК-ның байырлыг чагаазын ол номчаан. Залга адыш часкаашкыннары база дагын диңмиреп үнгеен.

Съезд хүн чурумунуң бирги айтырыынче шилчээн. ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң баштаар Черинин бирги секретары К. А. Федин эге сөс чугаалаан.

— Эргим эштер, съездиниң делегаттары! Съездиниң эргим аалчылары! Бистиң литературавыстың амыдыралынга бо съезд дээрге анаа-ла эзлчеглиг чыын эвес, харын онза ужур-дузалыг тураскаалдың чыыжыдыр — деп, К. А. Федин чугаалаан. Октябрьның типлээн хүнүнден бээр, Совет күрүнеи чарлаан хүнден бээр чартык үс чылдың бүдүүзүнде бо съезд артын турар-дыр.

Улустун угаан-бодал амыдыралының хөгжүлдезинге, ылаңгыя пролетаржы литератураның хөгжүлдезинге, өзулуг национал культураны тургузарынга Коммунистиг партияның болгаш В. И. Лениннин кайгамчык улуг рольдуг болганын чогаалчы онзалап демдеглээн. Идейлиг болгаш уран-чечен чорук чаңгыс аай кылдыр каттышкан литература Совет эрге-чагырганың чылдарында хевирлеттинип тургустунган. Социалистиг реализмниң методу Совет чурттун литераторларының уран-чечен чогаадылгазының кол методу апарган. Бистиң уран үүл методувустан чогаадыкчы инициатива, мергежил, хевирлериниң, стильдериниң болгаш жанрларның хөй янзы хевирлии чарыдбас холбаалыг.

Тайбың дээш демисежирде кижилерге дузалап турар совет литератураның интернационалчы ужур-дузазының дугайын К. А. Федин чугаалаан. Тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаар дээш боттарының өскерлиш чок дөмиселинге совет чогаалчылар улуг күжениишкиннерни салырлар деп, ол чугаалаан.

— Бистиң магалыг чаагай литературавыска аажок чоок: Делегейге — тайбың! — деп лозун-биле бодумнуң эге сөзүмнү доозарын чөпшээреп көрүнер, эргим өөнүктер деп сөстербиле К. А. Федин бодунуң чугаазын дооскан.

Проза айтырыгларының талазыбиле илеткелди ССРЭ-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң баштаар черинин секретары Г. М. Марков кылган. III болгаш IV съездилериниң аразында хөй национал-дыг совет литература үре-түңнелдиг угланыышкынга хөгжүп, партияның айыткан оруу-биле чоруп, ынчангаш социалистиг уран чүүлдүң эн дээре мастерлериниң эгелээни революсчу чаңчылдарны төлептиг үргүлчүлээн дээрзин ол онзалап демдеглээн. Совет литератураның революсчу-чаартыкчы ролю онза иле апарган. Бистиң бурунгаар депшилгелиг шимчээшкинивистиң кол-кол үелерин ол улам дидим чырыдып турар.

Чогаадыкчы бергелерден кортпайн, харын XX үс чылдың 60 чылдарынга таарышкан ажылчының, колхозчунуң, эртемденнин, ажыл-агыйжының, партийжи удуртукчунуң овурхевиринге чаа демдектерни илередип тыварын орадашкан шак ындыг чогаалчыларның улут-хуузунга эң улуг чедиишкин онаашкан деп, Г. М. Марков демдеглээн. Аныяк чогаадыкчы күштериниң калбак өзүлдезин сөөлгү чылдарның литература амыдыралының эн-не улуг болгаш солун болуушкуннарының бирээзи кылдыр ол санаан.

Кежээки хурал совет шулук чогаалының дугайында М. А. Дудиниң илеткели-биле эгелээн. Шулук чогаалы бистиң революциявыстың бедик идеялары-биле чурттап келген болгаш чурттап турар деп, илеткелчи демдеглээн. Шулук чогаалы кажан кеззеде ышкаш, коммунизмниң тиилелгеен дээш демиселдиң мурнуку одуруунда турып турар, ынчангаш ол чорук шулуктун сөс бүрүзүнде онза харыысалганы онаап турар.

Оон соонда совет драматургия дугайында А. Д. Салынский илеткелчи тодаргайлап көргүскен. Чаңчылдарны төлептин-биле калбартып хөгжүдери дээрге, чурттун амыдыралының эң чугула айтырыгларын уран-чечен аргалар-биле чырыдар, коммунизмниң идеалдарын чогаалчының — марксисчиниң демир үжүү-биле пропагандалаар дээни ол-дур дээрзин илеткелчи онзалап демдеглээн. Хамааты шугумну идепкейлиг хөгжүдүп турар бүгү салгалдарның драматургтарының аттарын А. Д. Салынский адаан.

ССРЭ чогаалчыларының дөртку съездизи дүүн бодунуң ажылын үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Тарымал тоорук улуг шөлү

Тарымал тоорук — үскүр кол культураларның бирээзи. Бистиң планетавыста ол культураны тараан шөл чеди миллион гектар чедип турар. Ол шөлдүң үштүн ийи хуузу ССРЭ-ге онаажыр.

Ам сеялкалар плантацияларны каап турар: чурттун тараажылары үрезин чемижин алыр тарымал тоорук тарылгазын доозуп, оны 4480 мүн гектарга тараан. Ол шөлдериниң барык шуптузун сорттуг үрезин-биле тараан. Тарымал тоорук тарылгазын агротехниктиг эки хуусаларда чоруткан.

(СЭТА).

СЕМИНАР

Өвүр районнуң партия эге организацияларының секретарьларының болгаш улусчу контрольдуң бөлүктер даргаларының семинары Хандагайтыга болуп эртнен. Семинарның киржиичилери улусчу контрольдуң ленинчи принциптериниң дугайында, районнуң ажыл-агыйынга улусчу контрольдуң ролюнуң дугайында илеткелдерни дыңнаан.

Илеткелдер сөөлүнде Саглыда улусчу контроль бөлүүнүн ажылының дуржулгазының дугайында ол бөлүктүң даргазы Ооржак Чөнүк-оолдуң информациязын база дыңнаан. Оон соонда санал-онал солчуушкуну делгереңгей болуп, ылаңгыя Саглыда улусчу контроль бөлүүнүн ажылында эки чүүлдериниң барын демдеглээн.

КЫРГЫЛДАГА

Ам каш-ла хонгаш хойнуң часкы кыргылдазы хайыышкынныг эгелээр. Юбилейлиг чылда үнелиг «чымчак алдынны» чидириг чокка кыргып алыр сорулга бүгү кыргыкчыларның мурнунда салдынган.

Дүк ылгап сорттаарының семинары Чадаанага беш хонук дургузунда үргүлчүлээш доозулган. Аңаа Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Өвүр районнарның ажыл-агыйларының элээн хөй төлээлери киришкен. Чөөн-Хемчиктиң бүдүрүлге эргелелиниң тускай эртемниглери семинарның киржикчилеринге ажыктыг арга-сүмелерни бергеннер.

М. КЫРЛЫГ-КАРА.

«Космос-161» ужудуушкунда

СЭТА-ның дыңнадыы

Черниң «Космос-161» дээр кылымал спутнигиниң эзлчеглиг салып үндүрүүшкүнүн 1967 чылдың май 22-де Совет Эвилелинге боттандырган.

1962 чылдың март 16-да СЭТА-ның чарлааны программага дүүштүр космос делгемин шинчилээрин үргүлчүлээриннге херектиг эртем аппаратуразын спутниктин иштинде тургускан.

Спутникте эртем аппаратуразындан аңгыа бар чүүлдер: мегагерцтиң 19,995 частотазынга ажылдаар радио дамчыдычызы; орбитаның элементилерин ылаптыг хемчээр радио системазы; приборларның болгаш эртем аппаратуразының ажылының дугайында медээлерни Черже дамчыдар радиотелеметриктиг система.

Спутникте тургускан эртем аппаратуразы ей-тавында ажылдап чоруур. Таарыштырылга-саналга төөв кээп турар информацияны ажылдап кылырын чорудуп турар.

Улуг Октябрьның бежен чылынга уткуштур алган социалистиг хүлээлгезинге Кызылдың амыдырал хандырылга комбинады бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде күүседирим шиитпирлээн. Херээженнер хеви даараар цех ай санының планын 125 хуудан кудулатпас сорулганы салган. Ынчангаш цехтиң бүгү участоктары, бригадалары күжениишкиннг ажылдап турар. Электропресстиң башкарыкчызы Л. Е. Остапенконуң ажылының шынары эки болуп турар.

ЧУРУКТА: Л. Е. ОСТАПЕНКО.

С. ФЕОКТИСТОВТУН фотозу.

Партийжи амыдырал

ИДЕГЕЛ БОЛГАШ ПАРТИЙЖИ ДААЛГА

— Монгуш Комбуштаевич, силерге улуг идегел бар-дыр. Совхоэтун дирекция чери болгаш партия комитеди силерни Шык-Бажы сут-баран фермазының эргелекчизинге томуйлаар деп санал үндүрүп тур. Кандыг деп бодаар силер, Монгуш Комбуштаевич? Ол дээрге силерге улуг идегел болгаш партийжи даалга-дыр.

Партком секретарының ол чугаазы коммунист эш Шериг-оолду элээн бодандырган. «Идегел... улуг идегел-дир... Партийжи даалга-дыр... Ындыг болганда, коммунист кижи болганымда, партийжи даалгадан ойталаар эргем чок-ла болгай» деп бодангылааш, секретарьга мынчаар харыылаан:

— Айтырыгның утказын билип ор мен, дарга. Ынчалза-даа удуртур ажылга чорбааным кончугдур. Кижилер-биле эки ажылдап билир дуржулга херек-тир.

— Шын, харын. Кижилер-биле ажылдап билир херек. Ынчаарга ындыг дуржулганы ажылдап тургаш чедип алыр болгай— деп, коммунисти секретарь сургагылаан-даа. Монгуш Комбуштаевич ук коллективти удуртуп кириптер дугайында чөпшээрелин берипкен.

Оон бээр каш чылдар эрткен. Эш Шериг-оол ферманы ам-даа удуртуп турар. Ам оон ол удуртур ажылынга дуржулгазы шынап-ла улгаткан.

Ук ферма сүт саалдазының планын күүсетпейн турган. Малдың ажаалдазы болгаш азыралы улуг четпестерлиг болуп, күш-ажылдың сагыга-чуруму кошкак турган. Малдың уксаазын экижитпээнде, оон продуктулуу бедивейн турганы ол.

Фермада байдал ам бир өске апарган. Коллективке организакчы болгаш кижизидикчи ажылды салдынган сорулгаларны күүседиринче угландырганы эки түннелдиг болган. Маңаа хамыктың мурнунда социалистиг чарыш, коммунистиг күш-ажылдың коллективи деп ат дээш демисел улуг рольду ойнаан. Онаашкан ажыл дээш кижи бүрүзүнүң харыысалгазын бедиткени, күш-ажылды организастаарын экижиткени үре-түннелдиг болган.

Бо коллектив коммунистиг күш-ажылдың фермазы деп атты чедип алган. Социалистиг чарышка үргүлчү мурнакчы болуп келген. Оон найыралдыг кижилер «шуптузу—чаңгызы дээш, чаңгызы шуптузу дээш» деп принцип-биле ажылдап турар.

Эш Шериг-оол ажылдың мындыг эки түннелин канчап чедип алганыл? Оон кол-ла аргазы — активке, хөй-ниити организацияларынга даянып ажылдаары болуп турар. Фермада партия, комсомол, профэвилел бөлүктериниң организакчылары-биле доктаамал харылзаалыг болуп, олар-биле үргүлчү сүмележип, чаңгыс аай демниг ажылдап келген.

Кижилерниң кижизидилгезиниң эки түннели ажыл-агыйга көстүп келир дээрзин эш Шериг-оол эки билир. Ынчангаш агитас-массалыг ажыл дугайында үргүлчү сагыш салыр. Кызыл булуңнуң арыг-шевер байдалы, иштики шимелдези, көскү агитация дээн чижектиг айтырыгларны черле утпас. Ол ажылдарга боду шуут киржи бээр. Ол ындыг болур ужурлуг-даа. Партияның шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, партияның политиказын массаларга тайылбырлаар, оон чонбиле харылзаазын быжыглаарынга болгаш калбартырынга дузалаар, кижилерге сагыш човангыр, кичээнгейлиг болур дугайында коммунистиң Устав ёзугаар хүлээлгезин эш Шериг-оолдуң күүседип турары ол.

Ферма эргелекчизи кижи чүгле ажыл-агый харыылаар, а кижизидилге херээ чүгле партия, хөй-ниити организацияларынга хамааржыр дээр хөөнге ол кезээде удур. Ынчангаш кижизидилге биле ажыл-агый айтырыын ол холбаштырып келген.

Ажылдың эки түннели бо-дур: мал кыштаглаашкыны хүр эрткен, малдың ажаалдазы болгаш чемгерилгези экижээн, сүт элбекший берген. М. Чогаймаа, К. Төгүс-оол, К. Таан олар дег бүдүрүлге шолбаннары көвүдеп турар. Юбилейлиг чылдың бирги кварталында ук ферма сүт бүдүрериниң планын ажыр күүсеткен. Дөрт айлар иштинде 416 тонна сүт бүдүрерин 735 тонна кылдыр күүседип алган.

Кижилерге өөлдек болгаш биче сеткилдиг бо кижиниң—Монгуш Комбуштаевич Шериг-оолдуң өг-бүлезинде кижизидилге база-ла багай эвес. Оон ургуларының иези—Кара-Сал Таан совхозтуң мурнакчы саанчыларының бирээзи. Дөрт ургну өстүрүп, кижизидип турар. Олар шупту сагылга-чурумнуг, культурлуг. Ада-иелер боттары кежээки школада өренип турарлар. Соңгукчулар эш Шериг-оолду көдээ Советтиң депутадынга соңгуп алган. Ол идегелди аныяк коммунист база-ла шынзыктырып шыдаар.

К. ЭКЕР-ООЛ.

ЧУРУКТА: М. К. Шериг-оол.

Авторнуң фотозу.

ШАҢНАЛДА ЧАА ЧҮҮЛ

Партияның, профэвилелиниң болгаш комсомолдуң хосталган ажылдакчыларын шаңнаарының чурумунуң дугайын чугаалап бээрин чагааларның авторлары «Партийжи амыдырал» журналдың редакциязындан дилээн. Журналдың харыызын мооң адаанда парладывыс.

• • •

Планнаашкынның болгаш экономиктиг идиг бериишкиннин чаа системазынче шилчээн үлетпүр будүрүлгелериниң, транспорттуң болгаш харылзаанын, тудугнуң, совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне будүрүлгелериниң, чоннуң коммунал-амыдырал хандырылгазының болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының партия, профэвилел база комсомолдуң хосталган ажылдакчыларын чыл иштинде ажылының түннелин ёзугаар шаңнаары 1967 чылдың апрельден эгелеп кирген. Чыл иштинде ажылының түннелин ёзугаар шаңналдарның төлевири көргүзүүлер ёзугаар материалдыг шаннап мактаарының фондузундан, будүрүлгелериниң удуртукчу, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга болгаш албан-хаакчыларынга доктааттынган чурум болгаш хемчээлге төлеп берип турар.

Планнаашкынның болгаш экономиктиг идиг бериишкиннин чаа системазынче шилчивээн будүрүлгелерде болгаш организацияларда партияның, профэвилелиниң болгаш комсомолдуң хосталган ажылдакчыларынга ол будүрүлгелер болгаш организациялар шилчигиже чедир шаңнал тыпсырда, кол будүрүлге көргүзүүлерин күүсеткени дээш, (ботүнениң чингелдези, будүрүлгениң азы сайгарылганың планын күүсеткени болгаш ажыр күүсеткени, пландан ажыр орулганы алганы, объектилерни ажыглалче киргени), ук будүрүлгелерниң база организацияларның удуртукчу, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга болгаш албан-хаакчыларынга доктааткан шаңнал дугайында чурум ёзугаар чорудар.

Ажыл-агыйның кол ажыл-чорудулгазының түннелдери дээш колхозтарның удуртукчуларынга болгаш тускай эртемниглеринге доктааткан чурум ёзугаар колхозтарның партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының хосталган ажылдакчыларын шаңнаарын чөпшээрээн.

Будүрүлгелерниң, колхозтарның, совхозтарның болгаш өске-даа организацияларның коллективтери Бүгү-эвилелдиң база республиканың социалистиг чарыжының түннелдерин ёзугаар шаңнал ап турар үеде, партияның, профэвилелиниң болгаш комсомолдуң хосталган ажылдакчылары болза ол коллективтерниң удуртукчулары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары-биле кады шаннал алыры доктааттынган.

Чаа техниканы тургузарынга болгаш ажыглалга кииреринге идепкейлиг киришкени дээш партияның, профэвилелиниң болгаш комсомолдуң хосталган ажылдакчыларын шаңнаары СЭКП ТК-ның 1961 чылдың декабрь 13-те доктаалы ёзугаар хевээр арткан.

Партияның, профэвилелиниң болгаш комсомолдуң удуртур ажылдакчыларын шаңнаарын райкомнарның, районнар кылдыр үстүнмээн хөорайларга — партия хооркомнарының шиитпири-биле чорудар. Будүрүлгелерге, тудугларга, совхозтарга болгаш колхозтарга ол сорулгаларга тускайлаан акша-хөренги-биле шаңналдарны тыпсыр.

Хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары" орденнер-биле болгаш „Иениң медалы" медальдар-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден шаңнаары болза:

БАЙ-ТАЙГА РАЙОН

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Шөмбүл Сеңмит Бүрүшкековна — «Малчын» колхозтуң колхозчузу.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Донгак Кара Шыдыраашовна — «Малчын» колхозтуң колхозчузу.

Куулар Бичиш. Очуровна — Каргы көдээ Советте эмчи ажылдакчызы.

Сарыглар Сенденмаа Дүктүг-ооловна — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Хертек Чылбак Сюрюновна —«Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Ширием Чамырак Хертековна — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Анчымаа Салчак Сарайовна — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Күжүгет Данзы Маадыковна — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Мөнгүн-оол Эрес-Уруг Монгуш-ооловна — Тээли суурда өг-бүле ээзи.

Самбуу Долзат Иргитовна — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Хертек Долума Конгар-ооловна — Тээли суурда өг-бүле ээзи.

Хертек Сенденмаа Сандыковна — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Борбай-оол Бичин-уруг Ооржаковна — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчузу.

Болатмаа Хертек Амырсатовна — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Дамчат Дүү-Дарый Кууларовна— «Малчын» колхозтуң колхозчузу.

Күдерек Шода Донгаковна — «Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Күжүгет Донгак Бораовна —«Кара-Хөл» колхозтуң колхозчузу.

Напзат Өшкү-Саар Кара-Саловна — Тээли суурда өг-бүле ээзи.

Ооржак Кызыл-уруг Аспановна — СЭКП райкомунуң ажылдакчызы.

Хертек Анна Монгушовна —«Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Чамырыкпай Бичин Хертековна— Тээли суурда өг-бүле ээзи.

ТӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Тос уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Аратна Караш Канчыыровна — «СЭКП XXII съездизи» совхозтуң ажылчыны.

Ландык Бичин-уруг Сундуйовна— «СЭКП XXII съездизи» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Досум Бюрбюевна — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Ховалыг Канчыыр Даваевна — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Донгак Калчан-Сюрюн Лопсановна—«Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Ооржак Билчинмаа Сандановна — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Сарыглар Чимит Долдуйовна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Донгак Чавыт Биче-ооловна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Куулар Дүмен-Баир Чыртаковна— «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Мөнге Кыстыовна —Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Монгуш Чылбак Опуновна —«Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ондар Бичиней Чыгдановна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ондар Даяна Калзановна—Ленин аттыг колхозтуң колхозчузу.

Ондар Ленава Кечил-ооловна — «Большевик» колхозтуң колхозчузу.

Ондар Норжумаа Норбуевна—«Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Санчы Ынаа Шири-Базыровна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ховалыг Семис-оол Содунамовна— Ленин аттыг колхозтуң колхозчузу.

Сат Ойдупаа Түлүш-ооловна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Донгак Шууданмай Маадыр-ооловна — «Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Бландия Чимит-Дажиевна — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Монгуш Меже Көк-Хунаевна— «Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Нанзатпаа Лакшаевна — Ленин аттыг колхозтуң колхозчузу.

Монгуш Өлзеймаа Сапыковна — Ленин аттыг колхозтуң колхозчузу.

Монгуш Чылбак Адыйовна —«Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ондар Дуң-Серен Караживовна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ондар Кара Данзын-ооловна — «Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Сат Ойнаар Доржуевна — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Сүрүн Анай-оол Сатовна—«Искра» колхозтуң колхозчузу.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Давыш-оол Сенди Ондаровна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Донгак Александра Кыскараевна— Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Карасал Серин Сундукайовна — «Большевик» колхозтуң колхозчузу.

Куулар Долаай Кундуповна—«Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Куулар Кара-кыс Самбуевна — «Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Куулар Хураганчык Чөкпековна — «Большевик» колхозтуң колхозчузу.

Куулар Элен Сыылаковна —«Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Баир-оол Данзырыновна— Ленин аттыг колхозтуң колхозчузу.

Монгуш Маадыр Кечил-ооловна — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Монгуш Тамара Орус-ооловна — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Монгуш Татьяна Девээнчиковна— «Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Хензине Уртун-Назыновна — «СЭКП-ниң XXII съездизи» совхозтуң ажылчыны.

Монгуш Чынмаа Кижевна — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Ондар Сергелен Сюр-ооловна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ондар Чудур Хунаевна —«Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Ондар Шангыр Даваевна — «Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Ооржак Хорлан-кыс Дамбаевна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Ооржак Хүрең-Тараа Үглешкиевна — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Ооржак Ынзак Чүсүкпеновна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Сарыглар Борбак-Кара Намчыл-ооловна — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Сат Дангыр Дуватовна — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Сат Зоя Дондуковна — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Сат Сенди-Сүрүн Эмер-Сарыговна — «Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Ховалыг Чылбак Чыртакпановна— «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Холчук Аланды Монгушевна — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Чечек Ондар Шожун-ооловна — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

КАА-ХЕМ РАЙОН

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Санкова Мария Араптановна— «Кызыл тук» колхозтуң колхозчузу.

Тютяева Варвара Григорьевна— Сизим-Аксы суурда өг-бүле ээзи.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Арапча Бачин Серен-ооловна — «Кызыл тук» колхозтуң колхозчузу.

Олет Күске Сандановна — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң колхозчузу.

Шижа Билчирма Таваловна — «Тиилелге» колхозтуң колхозчузу.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Салчак Өшкү-Саар Чорук-ооловна —«Бурунгаар» совхозтуң ажылчыны.

Сат Севильба Бүрбуевна—«Совет Тыва» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Балзак Чайма Токтайовна—«Ленинчи орук» колхозтуң колхозчузу.

Бергундосова Вера Васильевна — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

(Уланчылыг).

50 чылдың кинофотодокументилеринден

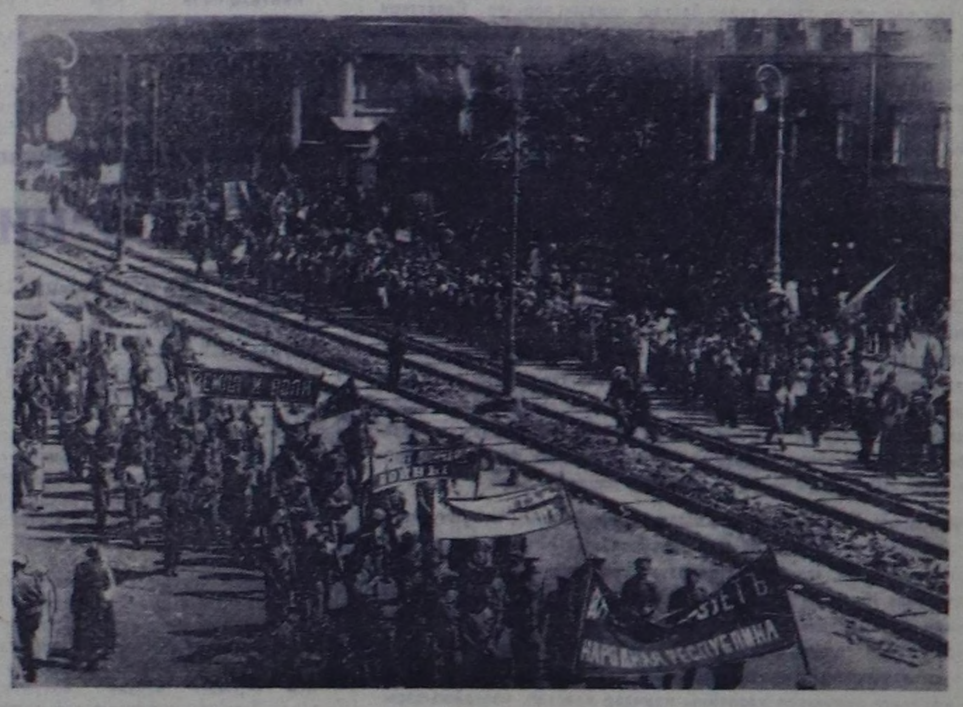

ПЕТРОГРАД. 1917 чылдың июнь 18-тиң чыскаалы. ССРЭ-ниң кинофотодокументилериниң Төп күрүне архивинден.

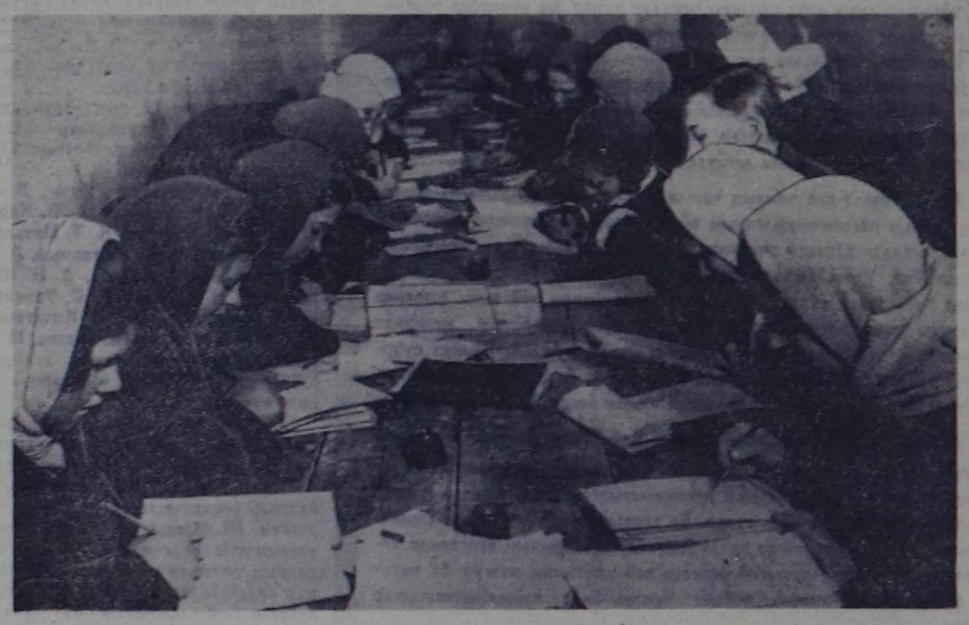

МОСКВА. «Кызыл Маадыр» заводтуң клувунда бижик билбес чорукту узуткаарының кичээлинде. ССРЭ-ниң кинофотодокументилериниң Төп күрүне архивинден.

36 муң гектарга

Каа-Хемниң механизаторлары болгаш тараажылары тараа культураларының чажылдазын эрте дооскан. Районнуң бүгү ажыл-агыйлары тараа культураларын 36 муң гектар черге чаштырган.

Районнуң колхозтары болгаш совхозтары ам үеде мал чеми культураларны тарыырынче, картофель болгаш ногааларны олуртурунче, чайгы чер аңдарылгазынче түлүктеп кирген. Ниитизи-биле 13 муң гектар чер чардынган. «Тиилелге» колхоз — 20, «Коммунизмче орук» колхоз — 26 гектар картофельди олурткан.

ЭЪТКИР МАЛ АЖЫЛЫ

Бистиң республиканың бүгү булуннарында Улуг Октябрьның 50 чылынга уткуштур бүгү улустуң социалистиг чарыжы калбарып турар. Оон иштинде колхозчулар, совхоз ажылчыннары болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери малдың баш санын өстүрери, оон продуктулуун бедидери, чем-суурну быжыглаары, шөлдериниң дүжүттүүн бедидери дээш, көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садарының планнарын хуусаа бетинде күүседири дээш демисежип турарлар.

Мал ажылын интенсивтиг чорудар, ылангыя чылгы. өшкү болгаш эъткир мал ажылының талазы-биле элээн хемчегларни ажылдап кылган. Чылгының баш санын өстүрер талазы-биле бистиң республика Сибирьде болгаш Ыраккы Чөөн-чүкте бирги черде турар. Сөөлгү үш чылда чүс беге онааштыр 70—75 кулун алдынган, чылгының баш саны илези-биле көвүдеп турар. Ынчалза-даа 1944 чыл-биле деңнээрге чылгы малдың баш саны 50,5 хуу эвээжээн. Ындыг кызырлыышкынны чылгы малды хамаан чок көөр, ону үнелеп көрбес чорук деп гайылбырлаза чогуур.

Сөөлгү чылдарда республиканың хөй ажыл-агыйларында чылгы ажылын хөгжүдеринче шоолуг кичээнгей салбайн барганын Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели апрель 14-те хуралынга демдеглээн. Сөөлгү малды чылда чылгының баш саны 38.4 хуу кызырылган болгаш миллион га хире одар ажыглаттынмайн арткан.

Өшкүнүң баш саны ол-ла үеде Улуг-Хем районга 65,5. Эрзинге — 64,3, Өвүрге — 46,8 хуу кызырылган. «Найырал», «Шекпээр» «Тес-Хем» совхозтарга өшкүнүң баш саны база дыка эвээжээн. Бо байдалды шын эвес деп көргеш, өшкүнүң баш санын өстүрерин, оон дүгүн будүрерин дыка көвүдедирин хандырар хемчегларни ажылдап кылырын, бо беш чылда ниитинин өшкү малын 54 хуудан куду эвес кылдыр өстүрген турарын будүрүлге эргелелдеринге, колхозтарга болгаш совхозтарга Министрлер Чөвүлели дааскан.

Одарларны ажыглаар болгаш мал ажылының продуктуларын будүрерин көвүдедир сорулга-биле «Тээли», «Сүт-Хөл» совхозтарга өшкү өстүрер талазы-биле специализастаан салбырларны. «Шекпээр», «Найырал», «Тес-Хем», «Бурунгаар» совхозтарга, Бай-Тайга районнуң «Кара-Хөл», «Малчын», «Мурнакчы», «Мөген-Бүрен» Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу», Өвүр районнуң «Кызыл тук», «Коммунизмче орук» колхозтарынга өшкү ажылының специализастаан фермаларын 1967 чылда организастаарын сүмелээн.

Бистиң байдалдарывыска ангор өшкү эки тааржырын көргүскен. Бо өшкүнүң бирги, ийиги салгалдарының хайнактары 1 кг ажыг дуктү берип, эъткир шынары база экижип турар.

Эъткир мал ажылын хөгжүдеринче онза кичээнгей салдынып турар. Беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XXIII съездизинин Директиваларында экономика талазы-биле ажыктыг болур районнарга специализастаан эъткир мал ажылын бүгү хемчег-биле хөгжүдер сорулганы салган. Ол адырның ажыктыы улуг. Эъткир уксаанын мыйыстыг бода малы, оон хайнактары дүрген өзер, эъткe хереглээринге арыг үнер эъди хөй, чем чарыгдалын эки дуглаар болгаш одарладып семиртирге одарны эки ажыглаар. Ынчалза-даа мал ажылының бо перспективтиг адыры амга чедир багай хөгжүп келген. Эъткир уксаалыг инектерниң саны чыл санында кызырлып олурар.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Көдээ ажыл-агый министерствозу эъткир инектерниң баш саны Тыва болгаш Бурят АССР-лерниң ажыл-агыйларында онза эвээжээн деп демдеглээн.

Сөөлгү чылдарда бистиң республиканың бүгү ажыл-агыйлары сүт будүрерин холга алыр дээш тус черниң байдалдарын өөренип көрбейн, бүгү-ле черлерге эъткир инектерни симменталь уксаанын бугалары-биле уксаа чаартылгазының эдержилгезин чорудуп турган. Эъткир инектерни саарга-даа сүт будүрери шоолуг көвүдеваан. Бистиң республикада эъткир-сүткүр бир инектен чылда ортумак саалда кончуг куду—1340 кг, а Тожу, Тес-Хем, Эрзин, Өвүр болгаш Бай-Тайгa районнарда 800—1000 кг бооп турары таварылга эвес. Бо районнарның ажыл-агыйлары колдуунда саржаг будүрүп, ону таарыштыр кылдынмаан байдалдарда, эрги хожудангай арга-биле белеткеп турарлар. Моон ужурунда саржаг кончуг аар өртектиг болгаш куду шынаралыг болуп, ону хүлээп алыр пунктуларга улуг бергедээшкин-биле чедирип турар. Сүт хүлээп алыр пунктулар сүттү стандартка дүүшпейн турары дээш ажыл-агыйларже дедир чорудуп, оортан когаралга таваржып турары ховар эвес. Ындыг байдал чер-черниң көдээ ажыл-агый органнарының, ажыл-агыйларның удуртукчуларының болгаш тускай эртемниглериниң талазындан эъткир мал ажылын хөгжүдерин шын эвес көрүп турарының түннели болур.

Бистиң республикага чөөн, мурнуу зоналардан болгаш барыын зонаның чамдык кезиинден күрүнеге сүт садарының планын дүжүрер, ажыл-агыйларның, район төптериниң, эмнелгелериниң болгаш уруглар албан черлериниң иштики хереглелинге ажыглаары-биле чылда 1500 килограммдан эвээш эвес сүт бээр инектерлиг бир-бир сүт фермаларын арттырар деп перспективага планнап көрүп турар. Ол зоналар эъткир мал ажылын интенсивтиг чорудар, одарладыр семиртилгени болгаш аныяк малды чемгерерин калбаа-биле ажыглаар ужурлуг. Төп зона болза сүт будүрерин, сүткүр уксааның аныяк малдарын интенсивтиг чемгерерин хевээр чорудар апаар. Бо дугайында инектерниң уксаазын идепкейлиг экижидер, чылда 25 муң килограммдан эвээш эвес сүттү будүрер продуктулуг болзун дээш оларның чемгерилгезин, ажаалдазын экижидер херек. Ам үеде ниити эът будүрүлгезинде инек эъдинин үлүү 33,4 хуу болуп турар болза, үстүнде хемчеглер ону 50 хуудан эвээш эвес болурун хандырар.

Моон ужурунда Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели 1967 чылдың апрель 14-теги доктаалынга эъткир мал ажылын мал ажылының тускай адыры кылырын айыткан. Нарын дүктүг болгаш каракуль хой ажылын холуп болбазы ышкаш, сүткүр болгаш эъткир мал ажылын кадып болбас деп чүвени практика көргүскен.

Амгы үеде бистин республикада СЭКП XXII съездизи аттыг, «Россия», «Бурунгаар» совхозтарны эъткир угланыышкынныг кылдыр специализастаан. Оон аңгыда, «Барлык», «Сүт-Хөл», «Тээли», «Шекпээр» Найырал», «Чыраа-Бажы», «Тес-Хем», «Улуг-Хая», «Торгалыг», «УТКА 25 чылы» совхозтарга, Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Тес-Хем, Эрзин,

1967 ч. Май 24.

ШЫН

2-ГИ АРЫН

ЧАРЫШТЫ ТОДАРГАЙ УДУРТУР

Чоокта чаа республиканың профэвилелдериниң бир улуг отряды — тудугжулар болгаш тудуг материалдарының ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң үшкү конференциязынга отчёттуг илеткелди ук обкомнуң даргазы эш Абросимов кылган.

Отчёттуг үениң дургузунда профэвилел организацияларының кичээнгейниң төвүнге турган кол айтырыг болза, капитал тудугну болгаш тудуг материалдарының талазы-биле планныг онаалгаларны өй-шаанда күүседири болуп келген дээрзин илеткелде демдеглээн. Ол ышкаш тудуг-монтаж ажылдарын бедик деңнелге тургузар талазы-биле чамдык мурнакчылар болгаш коллективтер күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип алгылаан деп илеткелчи демдеглээн. Оларның аразында «Тыва кобальт» тудуг эргелелиниң эш Кунгаага удурткан бригадазы, «Кызыл тудуг» эргелелинде — эш Надысинге удуртканы, «Тыва даг-дүгү» тудугда —эш Дүдүй-оолга, № 686 көжүп чоруур механизаттынган колоннадан эш Красногорнуң бригадалары ышкаш сураглыг коллективтер бар.

Профэвилелдің чер-черде тудуг комитеттери болгаш месткомнары күш-ажылдың байдалын экижидер, бүдүрүлгеге ондактыг чоруктарны эвээжедир талазы-биле элээн ажылдарны чорутканын конференцияга демдеглээн. Профэвилел комитеттери ажылчы чоннарның кадыкшылын камгалаар талазы-биле чамдык ажылдарны чоруткан. Обкомнуң инициативазын ёзугаар тудугжуларның болгаш тудуг материалдарының ажылдакчыларының 160 уруглар дыштаныр пионер лагерин энир чылын тудуп тургускан.

Чоруттунган эки ажылдар-биле чергелештир обкомнуң-даа, чер-черде ооң профэвилел комитеттериниң ажылында-даа бар четпестерни конференцияга санал берген толээлер илередип турганнар. Обком болгаш чер-черде профэвилел комитеттери керээ ёзугаар ажылдап турар тудуг организацияларының болгаш бүдүрүлгелериниң ажыл-чорудулгазын экижидеринче сагыш салбайн келген дээрзин эштер «Тыва даг-дүгү» комбинаттың рудком даргазы эш Беляев, Хову-Аксы суурда каттышкан тудуг комитединиң даргазы эш Ковалевский болгаш өскелер-даа демдеглээннер.

Шүгүмчүлелдериниң болуп турганы чоптүг болбас аргажок. Эткен ажыл-агый чылы база-ла харысалгалыг—чаа беш чылдың баштайгы чылы турган болгай. Ынчан «Тыва тудуг» трези бодунуң планныг онаалдазын күүседип шыдаваан. Трест тудуг-монтаж болгаш чуртталга база бүдүрүлге объектилериниң талазы-биле планныг онаалдалар күүсеттинмээн. Ооң мурнундагы чыл-биле деңнээрге тудуг-монтаж ажылдарының планының күүселдезин кол керээ ёзугаар 6,5 хуу, ооң иштинде боттарының күжү-биле — 7,1 хуу кудулаанын айтырга четчир деп, санал берген эштер демдеглеп турган. Ылаңгыя керээ ёзугаар ажылдап турар хой саныг тудуг организациялары тергинин багай ажылдаан. «Сибирь электро-монтаж» участогунуң коллективи чижек кылдыр көргүскен. Ук коллектив чылда планын үчүле 80 хуу кылдыр күүседип алыр аргалыг болган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дээш социалистиг чарыш тудуг организацияларынга багай чоруттунуп келгенин конференцияның киржикчилери чоптүү-биле шүгүмчүлеп, ол талазы-биле тодаргай фактыларга доктаап турганнар.

Хой-иитти организацияларының, ылаңгыя профэвилелдериниң сагыш салза чогуур чугула айтырыгларының бирээзи—күш-ажылчы сагылгачурум тресте болгаш ооң эргезинде тудуг эргелелериниде амга чедир таарымча чок хевээр. Юбилейлиг чылда тудугжулар база-ла иитти көргүзүүлер талазы-биле улуг-ла чер албайн турар. Бо чылдың баштайгы кварталының түңнелин үндүрүп келирге, «Тыва тудуг» трезинин тудуг-монтаж ажылдарының талазы-биле көргүзүү үчүле 68,3 хуу болган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң онаалдазы үчүле 88 хуу күүсеттинген. Ол үениң дургузунда тудугнуң бот-үнези 243 муң рубльге аартаан болуп турар.

Бо четпестерни чайладырының хемчегларын алырынче профэвилелдериниң комитеттери чогуур кичээнгей салза чогуур дээрзин санал берген эштер демдеглеп турганнар.

Профэвилел организацияларының бир кол сагыш салза чогуур айтырыы—тудугларның болгаш бүдүрүлгелериниң экономиказы болур ужуррлуг. Ындыг турбуже, боже тудуг профэвилелдери кошкак кичээнгей салып келгенин конференциядан демдеглээн. Бүдүрүлгени организастаарынга, ажылчыннарның күш-ажылын таарыштыр тургузарынга болгаш бүдүрүлгениң курлавырларын дилеп тывар талазы-биле коллективтериниң чогаадыкчы инициативазын көдүрер талазы-биле ажыл кошкак чоруп келген. Ол дээрге амгы үениң кол айтырыгларының бирээзи дээрзин конференцияга онзалап демдеглээн. Чижээ, Ак-Довурак болгаш Кызыл хоорайда чугула тудугларның канчаар чоруттунуп турарын база ооң шынарын тус-тузунда хынап, аңаа дузалаар ужурлуг хой-иитти чи контрольду чүге тургузуп болбазыл? Туйбу заводтарынга болгаш демир-бетон кылыглар цегинге ол материалдарның бүдүрүп үндүрүп турарын хымаар черлерни тургузары чугула. Тудуг материалдарының шыварлыг болуру ооң дыка хамааржыр.

Экономиктиг көргүзүүлерни экижидеринге бир чугула курлавыр болур—бот-орулга-чарылганы тудугларга ажыглаарын төлээлер демдеглеп турган. «Тыва тудуг» трезинде иитти-биле 157 бригадаларының иштинден сөөлгү сан-түү ёзугаар алырга, 19-ла бригада бот-орулга-чарылгаже шилчээн. Кылыр ажылдарынга хереглээр материалдарны камнаарының база кылган ажылының шынарын экижидеринге болгаш күш-ажылдың организастаашкынынга, ооң бүдүрүкчүлүүн бедидеринге эргежок чугула үүл—бот-орулга-чарылга дээш демиселди республиканың тудугларынга калбаа-биле нептередир ёй келген дээрзин конференцияның киржикчилери санаан.

Социалистиг чарыш профэвилелдериниң ажыл-чорудулгазында кол черни эдлээн турар ужуррлуг. Ындыг турбуже, бистиң тудугларывыста социалистиг чарыштың ёзаулуг организакчы болур хүлээлгезин профэвилел комитеттери чедир күүсеттпейн турар фактылар бар. Чарыштың түңнелдерин өй-шаанда үндүрбейн баар, социалистиг хүлээлгелер саазын кырынга күүселде чок артар чоруктар чамдык тудуг эргелелдериниде бар. Социалистиг чарыштың дээди хевири — коммунистиг күш-ажыл шалыпчылары болгаш бригадалары база коллективтери дээш шимчээшкин кончуг куду дээрзин бо конференцияга илерээн. Бо чылдың апрель 1-ге чедир медээни ёзугаар алырга, тудуглардан болгаш тус обкомга хамааржыр бүдүрүлгелерден дузалаар үжүрлүг хой-иитти контрольду чүге тургузуп болбазыл? Туйбу заводтарынга болгаш демир-бетон кылыглар цегинге ол материалдарның бүдүрүп үндүрүп турарын хымаар черлерни тургузары чугула. Тудуг материалдарының шыварлыг болуру ооң дыка хамааржыр.

Экономиктиг көргүзүүлерни экижидеринге бир чугула курлавыр болур—бот-орулга-чарылганы тудугларга ажыглаарын төлээлер демдеглеп турган. «Тыва тудуг» трезинде иитти-биле 157 бригадаларының иштинден сөөлгү сан-түү ёзугаар алырга, 19-ла бригада бот-орулга-чарылгаже шилчээн. Кылыр ажылдарынга хереглээр материалдарны камнаарының база кылган ажылының шынарын экижидеринге болгаш күш-ажылдың организастаашкынынга, ооң бүдүрүкчүлүүн бедидеринге эргежок чугула үүл—бот-орулга-чарылга дээш демиселди республиканың тудугларынга калбаа-биле нептередир ёй келген дээрзин конференцияның киржикчилери санаан.

Социалистиг чарыш профэвилелдериниң ажыл-чорудулгазында кол черни эдлээн турар ужуррлуг. Ындыг турбуже, бистиң тудугларывыста социалистиг чарыштың ёзаулуг организакчы болур хүлээлгезин профэвилел комитеттери чедир күүсеттпейн турар фактылар бар. Чарыштың түңнелдерин өй-шаанда үндүрбейн баар, социалистиг хүлээлгелер саазын кырынга күүселде чок артар чоруктар чамдык тудуг эргелелдериниде бар. Социалистиг чарыштың дээди хевири — коммунистиг күш-ажыл шалыпчылары болгаш бригадалары база коллективтери дээш шимчээшкин кончуг куду дээрзин бо конференцияга илерээн. Бо чылдың апрель 1-ге чедир медээни ёзугаар алырга, тудуглардан болгаш тус обкомга хамааржыр бүдүрүлгелерден дузалаар бүдүрүлгелер комбинады, № 48 тудуг эргелели, № 686 көжүп чоруур механизаттынган колонна болгаш өске-даа коллективтерде коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары болгаш коллективтери деп адын бадыткаваннар. Бо талазы-биле чорудар ажылдарны конференцияның хүлээп алган доктаалында айыткан.

Чамдык тудуг эргелелдериниде күш-ажылдың хоолуларын каржызы-биле үрээр, доктааттынган чурумнарны тоомчага көрбес чоруктар бар болуп турар. «Кызыл тудуг» (начальнигга эш Остапец), № 48 тудуг (начальнигга эш Панов), «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелдери ажылчыннарны улуг хүннерде ажылдадып турары канчап-даа таарышпас деп эштерниң шүгүмчүлээни черле чоптүг.

Тудуг организацияларында профэвилелдериниң кол сорулгаларының бирээзи СЭКП-ниң XXIII съездизиниң, ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XIII съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш коллективтериниң демиселин деткип, кижи бүрүзү ол шиитпирлерни күүседиринге кандыг киржилгелиг болурун чедип алыры болур. Беш ажыл болгаш ийи дыштаныр хүннүг неделяже шилчилге талазы-биле профэвилелдериниң чорутса чогуур ажылдары хой дээрзин конференциядан онзалап демдеглээн. Ол улуг чаартылга-биле чергелештир ажылчы чоннарның дыштанылгазын, күш-ажылын таарыштыр организастаар улуг харысалга профэвилелдериниң мурнунда туруп турар дээрзин конференцияның киржикчилери санал-шүгүмчүлелинге демдеглеп, боттарының ол талазы-биле үнелиг сүмелерин киирип турганнар.

Конференцияга хой кижи санал берген. Ооң ажылынга СЭКП Тыва обкомунуң килдис эргелекчизи эш Долгополов киришкен. Конференцияның түңнелинде удуртур органнарның соңгулдазы болган. Тудуг болгаш тудуг материалдар ажылдакчыларының обкомунуң чаа составының баштайгы организастыг пленуму болган. Тус обкомнуң даргазынга эш Канзайны соңгаан.

О. НАМЧЫЛАК.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинде

Барыын-Хемчик районнуң культура албан черлериниде кадрлар-биле ажыл дугайында айтырыгны Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хуралынга чугаалажып көрген. Сөөлгү үеде райкүүском культура албан черлеринге кадрлар шилип алыр ажылды элээн экижиткенин аңаа демдеглээн. Районда чон ортузунга культура-массалыг ажылдарны калбартып чорударынга ботинденкейлиг чоруун көргүспүшаан, онаашкан ажыл-хереэн ак сеткилдиг күүседип, мергежили өзүн турар удуртукчулар культура албан черлериниде эвээш эвес. Эрги-Барлык көдээ клубунуң эргелекчизи Мюрзю Хомушку партия организациязының удуртулгазы-биле хой-иитиниң күүжүне даянып алгаш, чонну уран үүлге хандыкшыдар талазыбиле улуг ажылдарны чорудун турар. Киномеханиктерден Шекпээрде Зинаида Монгуш, Эрги-Барлыкта Мангал Монгуш багай эвес ажылдап келген.

Совет эрге-чагырганың 50 чыл үүнга алдар болдурган концерттерни, темалыг кежээлерни, номчулга конференцияларын, үлетпүр будүрүлгелериниң мурнакчылары-биле ужуражылгаларны, санитар культуразының болгаш суур чаагайжыдылгазының талазы-биле хемчегларны суур, район төптеринге калбаа-биле организастап эрттирип турар.

Бот-тывынгыр уран үүлде 87 кижи хаара туттунган. Көрүкчүлериниң үнелелин чаалап алган өг-бүле концерттерин организастаары Эрги-Барлык, Аксы-Барлык суурларда чаңчыл апарган. Эрги-Барлыктың, Кызыл-Мажалыктың бот-тывынгыр коллективтериниң белеткээни В. Көк-оолдуң «Самбажык», А. Сазынскийниң «Барабанчы кыс» деп шиилерни Октябрьның социалистиг Улуг революциязының юбилейлиг чылынга турааскааткан.

Ынчалза-даа кадрларны ажылга быжыглаар болгаш оларны кижизидер талазы-биле ажылда улуг четпестер барын Министрлер Чөвүлели айыткан. Райкүүскомнуң культура кылдизинин (эргелекчизи эш Тырышпан), кино четкизинин директорунуң (эш Чамзырай), көдээ Советтериниң күүскомнарының талазыдан культура ажылдакчыларынга негелдеп кошкак тургузуп турар. Чамдык көдээ Советтерде кадрларны ажылга хүлээп алырда далажыр, кандыг-даа белеткел, инициатива чок кижилерни өөренип көрбейн удуртур ажылдарга хүлээп алыр чоруктар бар. Аянгатыда, Доңгерезинде көдээ клубтар эргелекчилери Ашак-оол, Ооржак элер арагага хандып, ажыл-шагы үзүп турган, ажылыдан дүжүрткен.

Совет эрге-чагырганың 50 чылынга болгаш В. И. Ленинниң төрүттүгениниң бээр 100 чыл болган үүнга тураскааткан библиотекалар көрүлдези республикада чоруп турар. Ындыг турбуже, библиотекаларда амгы байдал эки чүүлдерни көргүспейн турар. Район библиотеказы көдээ библиотекаларга методиктиг удуртулганы бербейн келген. Ооң ажылдакчылары көдээ үнмейн, чон ортузунга тайылбыр ажылын чорутпайн турар.

Районнуң чамдык черлериниде культура одаглары аныяктарның идейлиг кижизидилгезинин талазыбиле ажылды багай чорудун келген. Диспуттарны, айтырыг, харыы кежээлерин, номчулга конференцияларын кончуг ховар эрттирип турар. Кижизидилге ажылының кошкаандан аныяктар ортузунда чурум үрээр фактылар ам-даа эвээш эвес.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели чугаалашкан айтырыг талазыбиле тускай шиитпирин хүлээп алган.

Кым-даа хүндүлээр

Аныяк уруг Клавдия Николаевна Качалкина Улуг-Хем районнуң Арыг-Бажы суурда харылзаа салбырында 1961 чылда эргелекчилеп кирген. Суурнуң чурттакчыларының хой кезии тыва улус болганда баштайгы удаада бот-боттарын билчири берге турган. К. Н. Качалкина баштай-ла тыва дылды кижилер-биле чугаалажып билир кылдыр өөренип алыр сорулганы салып алган. Шынап-ла ол ам суурнуң хоочун чурттакчылары-биле чугаалажыптар апарган.

Чон-биле ажылдаары белен эвес. Ынчалза-даа Клавдия Николаевна Качалкинаның чазык болгаш эолдек аажы-чаңы, улуг, бичии кижилериниң негелдериниге дыңнангыр чоруу дораан-на көстү берген. Чагаалларны, солун, сеткүүлдү, журналларны номчукчуларга чогуур өйүнде чедирип, чагылгалар бижидилгезин узамдыктырбайн турар. Ажылынга кызымак, ак сеткилдиг уругну кырганнар-даа, аныяктар-даа хүндүлээр.

Ол онаашкан ажылындан аңгыда хой-иитти ажылдарынга идепкейлиг киржип турар. Клавдия Николаевна мурнакчы агитатор, хереэженнер төвүлелиниң, улус-чу дружинаның кежигүнү. Ажылынга үлегерлиг, кижизиг мөзүлүг харылзаа ажылдакчызын СЭКП кежигүнүнге хүлээп алган. Ол ам партия организациязының бюро кежигүнү, бот-тывынгыр уран үүл болгүмүнүң киржикчизи.

Харылзаа салбыры Совет эргечагырганың 50 чыл үүнга уткуштур социалистиг хүлээлгелерни алган. Ол чедиишкиниг күүсеттинер дээрзинге бүүрээр бис.

А. ТУГАРЖАП.

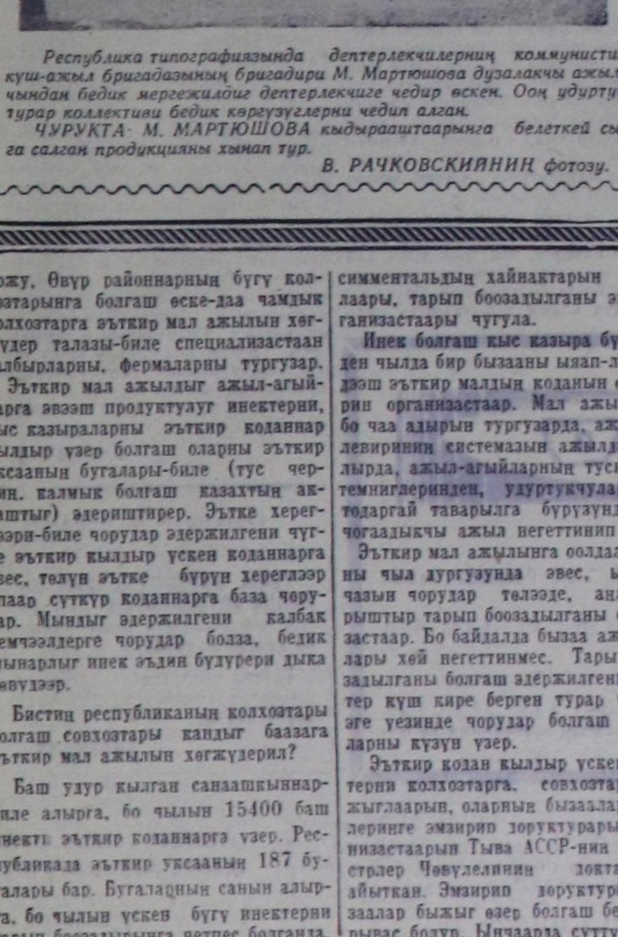

Республика типографиязында дептерлекчилериниң коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири М. Мартюшова дузалакчы ажылчындан бедик мергежилиг дептерлекчиге чедир өскен. Ооң удуртуп турар коллективи бедик көргүзүглерни чедип алган.

ЧУРУКТА· М. МАРТЮШОВА кыдыраштаарынга белеткей сыга салган продукцияны хынап тур.

В. РАЧКОВСКИЙНИН фотозу.

ЧАРЫШТЫҢ ЛЕНИНЧИ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

Бистиң үлетпүрүүстүң бо чылгы ажылының дугайында ССРЭ-ниң Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадынын чоокта чаа бис сеткил ханышкын-биле номчаан болгай бис. Бүдүрген үүлдериниң иитти хемчээлиниң-даа талазы-биле база продукцияның эң чугула хевирлериниң хой кезииниң күүселдезиниңдаа талазы-биле бирги кварталда күрүне планы аймыттынган хуусаалындан эрте күүсеттинген. Эрткен чылдың ол үези-биле деңнеп көөр болза, үлетпүр продукциязы ооң 10,9 хууга өскен. Ол хире чедиишкин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл үүнга төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыштың түңнелинде чедип алдынган деп, ол дыңнадытда демдеглеп турар.

Үлетпүр-будүрүлге болгаш тудуг черлериниң, совхозтарының болгаш колхозтарының коллективтери байырлал мурнунуң бедиткен хүлээлгелерин боттарынга ап эгелээнинин дугайында бир дугаар дыңнадыглар эрткен чылдың төнчүзүнде-ле парлалгага көстүп келген болгай. Оларның хой кезии бот-боттарының аразынга социалистиг керээлерни чаргылаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди 1967 чылдың январь 4-те «Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чылынга белеткел дугайында» доктаалынга ажылчын коллективтериниң ол бот-идепкейин изин-биле деткээн. Улуг революцияның байырлалын демдеглеп эрттириниң эң эки аргазы болза—чедир кылдынмаан ажылхеректерни керек кырында күүседиринче кол кичээнгейни салыры ол болур деп В. И. Ленинниң чагыын күүсетиишаан, партияның Төп Комитеди бет чылдың ийиги чылының планныг сорулгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбартырын сүмелээн. СЭКП ТК-зы, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму болгаш ВЦСПС Октябрь революциязының 50 чыл үүнга алдаржыткан тураскаадлыг туктарны бадылап тургускан. Чарыштың тиилекчилери болган коллективтерге ол туктар күш-ажылдың чайынналчак тиилелгезиниң алдары боор кезээ мөңгеде артын каар. Төп болгаш чер-черлериниң солуннары областарның, крайларның болгаш республикаларының ажыл-ишчиларының хүлээлгелерин парлап, чырыдын турар. Ол хүлээлгелер бүгү талазы-биле хандыр бодаттынган болгаш кажан ону сайгарын көрүп турда, бүгү кижилер киржип, ажыктыг санал-онаалдарын бергилээн. Ол хүлээлгелер болза беш чылдың ийиги чылының планын эң эвээш ажыл чарыгдалын болгаш эвээш саныг материалдыг хереңгилерни үндүрүп тургаш, хуусаа бетинде күүседиринче угланган.

Социалистиг чарыш — Октябрь революциязының база бир төөгүлүг чаалап алышкыннарының бирээзи. Ол кижилерниң ажыл-хереэн болгаш угаан-медерелин бүгү иитилелдиң чаагай чоруунче угландырбышаан, оларны бүгү чурттун ёзаулуг ээзи болур аажы-чаңчылга медерелдиниби-биле кижизитишаан, миллионмиллион кижилерни чаңгыс демниг кылдыр хаара тудуп турар. Ооң-биле кады ол коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тудуп тургузарының оруунче бистиң экономиказыны улам бурунгаар аппар чыдар кайгамчык улуг күш-түр. Социалистиг тургузуугну чарыш чокка бодап көөрү берге, ол чарыш бистиң амыдыралывыска кезээ мөңгеде бызыы-биле бижиттинген.

Эң-не төөгүүг чүве үүл дээрге, социалистиг чарыштың идеялары Октябрь революциязы-биле кады, ооң баштайгы хүннеринде-ле төрүттүнгени болур. Келир чылдың январьда В. И. Ленинниң «Чарышты канчаар организастаарыл?» деп кайгамчык үнелиг ажылының 50 чылы болур. Чартык үүс чылдың мурнунда, социалистиг революцияның хаазында бижиттинген ол өндүр ажыл бодунуң ужур-утказының талазыбиле ам-даа безин кайгамчык үнелиг болуп турар.

Ленинчи бо үүл болза кажан партия болгаш чазак аныяк Совет күрүнени бызыглап тургузарынче, иштакиниң контрреволюциязынга болгаш даштыкының интервенциязынга удур демиселче кичээнгейни салып турган хүннерде, дайынның болгаш буржуаз тускай эртемниглериниң таварыштырган уржу-биле үлетпүр болгаш транспорт хөгжүлдезин сандараашкының байдалынга кирип турган аар-берге хүннерде бижиттинген болгай.

Ленин маңаа бир-ле дугаарында коммунистиг тургузуушкунуң кара чаңгыс шынныг оруун айтып, чарыштың эргежок чугулазының дугайында база ооң амыдыралчы үндезинниң дугайын теория кырынга бадыткаан. «Кажан социалистиг чазак эрге-чагырганы холга алганда, бистиң ам сорулгавыс — чарышты организастаары болур»—деп, В. И. Ленин бижээн.

Он бир чыл эрткенде, 1929 чылдың январьда, кажан бүгү чурт бир дугаар беш чыл планын амыдыралга боттандырып киришкенде, В. И. Ленинниң ол үүлү солунга база катаң парлаттынган. Чарыштың ленинчи идеязы кайгамчык улуг деткимчени алган. Ажыл-агыйны удуртуп башкарарынга ажылчын аңгы кайгамчык идепкейлиг киржип турган. Оларның бот-идепкейи-биле ажылчыннарның эң-не мурнакчы одуругларынга база аныяктарның хой кезиниге шалыпчы ажыл хайнымын үнген. Ленинчи үүлдүң парлаттынын үнгени ол шимчээшкинге кайгамчык улуг идигни берген болгаш ол бүгү-эвилел чарыжының эгезин салган.

Ооң бээр-ле бистиң чуртувус ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле хой-хой чедиишкиннерлиг болган. Аш-чут, түрегделдің чуртундан ол ам эртемниг болгаш техниктиг депшилгениң тугун бедик туткан, күчүлүг аар үлетпүрүүг делегейниң чурту апарган. Ол-ла бүгү төөгүлүг тиилелгелер бүгү улус массаның чогаадыкчы бот-идепкейи-биле ханы харылзаалыг. Ленинниң баш бурунгаар бодап билгени ёзугаар, чарыш чаа иитилел тургузуунуң бурунгаар хөгжүлдезинин шылгаттынган күчүлүг арга-хевири апарган.

Дайын мурнуу чарыының чылдарында безин социалистиг чарыш чаңгыс бригаданың кызыгаарындан үнүп, будун-будун будүрүлгелерже тарап, чоорту сайзыран хөгжүзе-хөгжүзе, ол стахановчу шимчээшкинге барын четкен болгай.

Ада-чурттуң дайынының үезинде чарыш база улуг рольду ойнаан. Үлетпүрүүң кол-кол адырларынга Күрүненің камгалал комитединиң кыаын туктары дээш чарыш эгелээн. Ийи түүчүлер: «Чүгле бодунуң үлүү дээш эвес, а харын фронтуже чоруткан эжиниң үлүү дээш база ажылдаар!» деп девизни кедүрүп үндүргеннер. Бодунуң хүрээлеңинге ийи миллион ажыг хире ажылчыннарны хаара туткан фронтучу бригадалар эрес-маадырлыы-биле ажылданнар. Ол бүгү совет улустуң немец-фашистиг эжелекчилерге удур демиселиниң маадырлыг чыл демдеглелинге алдын үзүктер-биле киир бижиттинген.

Дайын сөөлүнде чылдарда чарыш база катап-ла чаа улуг күш-биле кыптыгып үнген. Дайынның өртедип хуюктаан хоорай, суурларын, үлетпүр-будүрүлгелерин катап тургузарынче, күш-ажылдың бедик будүрүкчүлүү дээш шудургу демиселче совет улус эрес-соруктуу-биле көдүрүп үнген. Кур болгаш курукка черлерни шиңгээдип алыры дээш, будүрүп турар продукцияның эң бедик шынары дээш, машина-техниканың чаа-чаа дешилгелиг хевирлери дээш—ооң-даа хой санап четпес үүлдериниң чарыштарынче совет кижилер ханылап кирген.

Кижилериниң ханы медерелдиг бо чарыжы бүгү-ле чылдарының дургузунда оларның бот-идепкейинге, Төрээн чуртунуң чаагай келир үези дээш бүгү күзел-соруун салган соруундан кыптыгып үнүп турган.

1958 чылда чедиг чыл планын бадылаан СЭКП-ниң XXI съездизиниң будүүзүнде шалыпчыларның болгаш мурнакчыларның ортузунга күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле үнелеп көөр деп чарыш калбарып үнген. Ооң эгелекчилери чүгле экономиктиг бедик көргүзүглер, күш-ажылдың бедик будүрүкчүлүү дээш демисежир эвес, харын-даа коммунистиг ёзу-биле ажылдаар болгаш чурттаар база өөренир деп хүлээлгелерни база алганнар. Ол дээрге совет кижилериниң күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле үнелеп, бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң хөрээнге боттарының төлептиг үлүүн киирер дээн патриоттуг күзелиниң тодаргай херечизи ышкажыл.

Сес чылдың дургузунда коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкин улам бурунгаарлай берген. Хой-хой будүрүлгелериниң коллективтери болгаш будүрүлгениң мурнакчылары боттарының эрес-шалыпкын ижи-биле ол хүндүлүг атты чаалап алганнар. Хостуг үе-шактарда хой-иитти эгелээшкин-биле чоруп турар экономиктиг анализтер, конструкторлар, технологтар бюролары болгаш ол хевирлиг өске-даа эгелээшкиннер бүгү улустуң бедик үнелелин алган болгаш улам-на сайзыран турар. Будүрүлгеден хоорулбайн янзы-бүрү өөредилге черлериниде ажылдавышаан өөренип турар ажылчыннарның саны улам көвүдээн.

Социалистиг чарыштың база бир эң чугула болгаш дээди хевири болур коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкин улам-на хөгжүп турар. Сөөлгү үеде совет хой-иитти коммунистиг күш-ажыл бригадалары болгаш коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары ол бедик чаагай атка төлептиг болур төлээде оларның отчёттуг болурунче кичээнгейни салып турар. Шак ындыг практика бир-ле дугаар чоруттунуп турары ол. Мооң мурнунда мурнакчы коллективтер болгаш чамдык шалыпчылар боттарының эш-өөрүнүң мурнунга саважып, арга-дуржулгазын оларга чугаалап берип-ле турган. Ынчаарга чыл төнерге ыяап-ла отчёт кылыры, ол бедик атты эдилээринге төлептиг бе деп чүвени түүнеп чугаалажыры — ол шуут чаа тыптып келген эргежок чугула үүл-дүр. Бир дугаар болуп эрткилээн отчёттуг хураладының дуржулгазындан алгаш көөрге, ол эгелээшкин бодун бадыткап турар. Отчёттуг хуралдар үезинде эш-хуузунуң санал-онаалдарын солчуру, чедер-четпес үүлдерни ажыы-биле чугаалажыр чорук коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинин улам бызыы-биле организастап турар болгаш чарыштың бедик түңнелдиг болурун көргүзүп турар.

Шак ындыг ёзу-чурумну бистиң чуртувуста эң-не массалыг организациялар болур профэвилелдер доктаадып тургускан. Чарышты удуртур ындыг улуг идегелди Коммунистиг партия оларга даандырган. Эрткен чылдың төнчүзүнде ВЦСПС-тиң Президиуму «Социалистиг чарышты организастаарын улам экижидер дугайында» доктаалды хүлээп алган. Ол социалистиг чарышты организастап чорударының эң чугула аргахевирлерин түүнеп, чарыш чоруп турар үеде болдуна берги дег частырыларны дорту-биле шын илереткен. Чарышты иитти кыры-биле чорудар, сан-көргүзүүлер дээш сүрүүшкүн кылыр чорукту аңаа сойгалап илереткен.

Чыл саныда коммунистиг күш-ажылдың коллективтериниң болгаш кежигүннериниң отчёдун организастап чорудун турар. Ынчаарга ам ол бедик атты тыпсырынга эң-не шынгыы негелдеп тургускан, кандыг-бир коллективке азы болук кижилерге ол атты тыпсын турда, аңаа хой-иитти төлээлекчилери калбаа-биле киржир. Бир эвес кандыг-бир кижи ажыл, амыдыралынга бодунуң четпес талаларын көргүзүп, күш-ажылдың сагылгачурумун үреп турар болза, ооң ол шалыпчы деп адын дораан-на дүжүрүп каар.

Оон-биле кады коммунистиг күш-ажылдың шимчээшкининиң киржикчилериниге мораль талазы-биле деткимче макталды көргүзериниң немелде хемчегларын ажылдап кылган, ССРЭ-ге чаңгыс аай «Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы» деп хорек демдээн бадылап тургускан. Бригада, участок, эолчег, цех коллективтериниге ат тывыскавының дугайында вымпелдер болгаш хереченнелдер тыпсыр, ынчаарга будүрүлгелерге, колхозтарга болгаш организацияларга—профэвилелдер ТК-зының болгаш министерстволарының азы удуртур организация черлериниң Кызыл туктарын болгаш дипломнарын тыпсыр. Күш-ажылчы алдарының ол символдуг үүлдерин тыпсыры эң-не байырлалдыг байдалга эртер.

ВЦСПС-тиң ол шиитпири чарыштың киржикчилериниң, партия болгаш ажыл-агый органнарының улуг деткимчезин алган.

Профэвилелдер болза баштай кижилериниң хой нуруузун, а ооң соонда бүгү ажылчы чоннуң күш-ажылдың шалыпчыларының ажылдап билири ышкаш, шак ынчаар өөредип алырын чедип алыр деп эң улуг сорулганы салып турар. Ону чедип алырда чарыштың бүгү-ле организастыг ажылын ленинчи принциптерге үндезилээр болгаш мурнакчы дуржулганы улам нептередир, чыдып каап турарларга эш-хуузунуң деткимче дузазын көргүзер сорулганы салыр, үүлде шак ындыг арга-дуржулга-биле күш-ажылдың будүрүкчүлүүнүн иитти кедүрлүүшкүнүн чедип ап болур.

Амыдырал—чарыштың хөрек кырында болуп турар практиказы эвээш эвес солун бодалдарны тып үндүрүп турар. Хой-хой будүрүлге черлериниде, совхозтарда болгаш колхозтарда коммунистиг күш-ажылдың школалары, уран-шеверлериниң школалары, мурнакчы дуржулганың университеттери тургустунгулаан. Чедип алган үүлдериниң бедик көргүзүүнче биче эвес кичээнгейни бистиң парлалгавыс, радио болгаш телевидениевис улуг кичээнгейни салып турар. Бо ажыл-хереке мурнакчыларның дуржулгазын чугаалап турар кескү агитация, парлаттынып үнүп турар брошюралар, номнар, янзы-бүрү кааскаалгалыг плакаттар улуг рольду ойнап турар.

Социалистиг чарышка хүн-бүрүделе чаа-чаа шалыпчылар илереп үнүп турар. Олар бүгү кижилериниң хүндүлелин чедип алган болгаш оларның ол шалыпчы ижиниң аргамергежилин өскелер өөренип, ооң үлегер-чижекти ап турар. Шак ындыг өндүр чаагай херекти бүгү тала-биле деткиир, ону шыдаар шаабиле, долузу-биле ажыглаар деп кыйгырыгны партия салып турар. Чарыштың бүгү-ле эң бедик коргүзүглери база чедиишкиннери Совет эрге-чагырганың юбилейинге күш-ажылчы белек болур.

Социалистиг чарыштың ленинчи принциптери улам ыңай хөгжүдериниң хөрээнге улуг идигни бистиң чуртувуста чорудун турар экономиктиг реформа берип турар. Будүрүлге коллективтериниң бот-эргезин болгаш тускайлаң чоруун улам калбарткан чорук, күш-ажылдың моральдыг болгаш материалдыг талазын бедин-биле үнелеп көөр чорук кижилериниң күш-ажылга сонуургалын улам бедиткен болгаш оларның чогаадыкчы, чаартыкчы өзу-биле ажылдаарынга бүгү-ле таарымчалыг аргаларны берип турар, ынчангаш бүгү улустуң бот-идепкейи хайнымын үнген.

* * *

«Октябрьның 50 чылын уткуп тура, бүгү совет улус чартык үүс чылда эртип келген оруунун демиселин болгаш тиилелгезин түүнеп көрүп турар» деп, СЭКП ТК-ның доктаалында чугаалап турар. Ооң база бир эң чугула түүнелдериниң бирээзи болза, социалистиг чарыштың ленинчи идеяларының чайынналчак тиилелгези болур.

Социалистиг чарыш коммунистиг тургузуушкунуң эң-не шылгаттынган болгаш бүгү тала-биле будүрелдиг хевири апарган. Ону чүү-даа мурнай совет экономиканың болгаш культураның кайгамчык оваа бурунгаар шимчедикчиси деп адап турар бис. Миллион-миллион совет кижилер бот-боттарының аразында чарышпышаан, будүрүлгени эргелеп башкарарынга боттары идепкейлиг-биле киржип, боттарының бүгү-ле демократтыг эргелерин ажыглап, чурттун ёзаулуг эолери болуп турарын көрүп турарлар. Бо дээрге совет улустун Улуг Октябрьның ачызында чедип алган улуг чедиишкини-дир.

А. БЛАТИН.

1967 ч. май 24
ШЫН
3-КУ АРЫН

Тожу, Өвүр районнарның бүгү колхозтарынга болгаш өске-даа чамдык колхозтарга эткир мал ажылын хөгжүдер талазы-биле специализастаан салбырларны, фермаларны тургузар.

Эткир мал ажылдыг ажыл-агыйларга эвээш продуктулуг инектерни, кыс казыраларны эткир коданнар кылдыр үзер болгаш оларны эткир уксаанын бугалары-биле (тус чернин, калмык болгаш казахтың ак-баштыг) эдериштирер. Эткке хереглээри-биле чорудар эдержилгени чүгле эткир кылдыр үскен коданнарга эвес, төлүн эткке бүрүн хереглээр апаар сүткүр коданнарга база чорудар. Мындыг эдержилгени калбак хемчээлдерге чорудар болза, бедик шынарлыг инек эдин будурери дыка көвүдээр.

Бистиң республиканың колхозтары болгаш совхозтары кандыг баазага эткир мал ажылын хөгжүдерил?

Баш удур кылган санаашкыннар-биле алырга, бо чылын 15400 баш инекти эткир коданнарга үзер. Республикада эткир уксаанын 187 бугалары бар. Бугаларның санын алырга, бо чылын үскен бүгү инектерни тарып боозадырынга четпес болганда, симментальдың хайнактарын ажыглаары, тарып боозадылганы эки организастаары чугула.

Инек болгаш кыс казыра бүрүзүнден чылда бир бызааны ыяап-ла алыр дээш эткир малдың коданын өстүрерин организастаар. Мал ажылының бо чаа адырын тургузарда, ажыл төлевириниң системазын ажылдап кылырда, ажыл-агыйларның тускай эртемниглериниден, удуртукчуларындан тодаргай таварылга бүрүзүнде

Совет эрге-чагырганың 50 чылына

АКЫ-ДУҢМАЛЫШКЫ БООП ТӨРҮТТҮНГЕН

Төөгүнүң аайы-биле Волга хемниң ортаакы унунга дыка хөй улустар—чуваштар болгаш татарлар, мордвалар болгаш марилер, удмурттар болгаш башкирлер чурттай берген. Октябрьның Социалистиг революциязының ачызында олар тускайлаң күрүне тургузуглуг, автономнуг республикаларлыг болуп, Россия Федерациязында бактаап турар.

Парлалганың медээлер агентилелиниң материалдарын ёзугаар «Шынның» номчукчуларын акы-дуңма автономнуг республикаларның амыдыралы-биле, чедиишкиннери-биле таныштырар-дыр бис.

Татар АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Салих БАТЫЕВ:

Бир-ле катап совет парламент делегациязының составынга киргеш, Афганистанга чорумда, ол чурттуң чазааның баштыңы шайлалга үезинде мынча дээн чүве ийин:

— Силерниң республикаңар нефть тывыжының талазы-биле Совет Эвилелинде ең улуг хемчээлге четкен деп дыңнадым. Ындыг байдалды канчап чедип алдыңар, чугаалап көрүңерем? Бистер база маңаа нефть дилеп келген бис. Англи тускай эртемнигилер чок чүве-дир деп бадыткап келди, а совет геологтар дораанна нефть тыптып болгу дег-дир деп бүзүредип кадылар!

Шын чүве. Улустарның национал байлааның үнер дөзү нефтиже даштыкы монополиялар холун сунуп келген. Бир эвес холга киирип ап шыдаваа апарза, үнезин кудуладырын бодаар. Ынчаарга бистиң чуртувуста нефть — бүгү улустуң байлаа, харын-даа акы-дуңмалышкы найыралдың демдээ болу берген.

Афганистанга бис нефть тывыжысты чугаалап берген бис.

...Татарияга нефтини тып каан турда, дуржулга-даа, мергежилдиг кижилер-даа, хер-херексел-даа чок турдувус. Биске азарбейджаннар болгаш башкирлер, орустар болгаш украиннер, грузиннер болгаш казахтар дузалажып келген. Ам бистиң нефть тывыштыг черлеривисте ССРЭ-ниң дөртен ийи нацияларының төлээлери бар.

Бистиң национал кадрларывыс база өскен. Казань университеди нефтиниң шинчилекчилерин белеткен турар. Казаньның геология болгаш Татарның нефть эртемшинчилел институттары шинчилел ажылдарын чорудуп турар. Анда база-ла акы-дуңмалышкы найыралдың улуг күжү илерээн.

Амгы үеде Совет Эвилелинде тып турар үш тонна нефть бүрүзүнүң-не бирээзин Татар республика берип турар. Оон улуг нуруузу «Найырал» хоорзаны дамчыштыр Польшаже, Чехословакияже, ГДР-же, Венгрияже агып турар. Миллиард-миллиард куб метр газты Удмуртияның, Чувашияның, Мордовияның хоорайларынче болгаш суурларынче дамчыдып, «Оргсинтез» комбинатка пласмассалар, хөй санныг ажыктыг чүүлдер кылдыр хуулдуруп турар.

Нефть бистиң республиканың бүгү амыдыралын чаартып, оон улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң үндезини болу берген. Чер иштиниң байлаан шингээдип алырына биске дузалаан акы-дуңмалышкы улустарга улуг өревисти эгидип берип турар бис.

СЭКП Мордва обкомунуң секретары, республиканың Дээди Совединиң депутады Анна КЛИМКИНА:

Мордва университедин он чылдың мурнунда ажытканы бистиң улустуң төөгүзүнге онза чугула болуушкун болган. Октябрьның тиилелгезинин мурнунда бистиң черивисти «адыг ораны»—думбей бүдүүлүк чер дижир турган. Мордваларның чүс кижи бүрүзүнденне чүгле дөрт кижи бижик-биликтиг болуп чораан.

Ам бистиң республиканың дөрт чурттакчызының биразы-де өренип турар. Башкыларның белеткелин бодувустуң институттарывыс болгаш училищелеривис чорудуп турар. Ынчалза-даа сес факультеттиг университетке башкылар Москвадан болгаш Ленинградтан, Киевтен болгаш Ригадан четкилеп келген. Ам Мордовияда чүгле эрткен чылын безин чээрби кижи эртем кандидаттары болгаш докторлары болу берген.

Бистиң университет бодунуң доозукчуларынга дөрт мун ажыг дипломну берген. Олар улус ажыл-агыйының бүгү адыларында ажылдап, эртем шинчилелдерин чорудуп турар. Ынчалза-даа кадрларга негелде хүн тудум улгадып олурар, университет республиканың беш чыл планы-биле денге базар хүлээлгелиг. Бистиң студентилеривистиң ниити саны он дөрт мун четкен, келир күзүн медицина факультедин база немей ажыдар бис.

Улустарның улуг найыралының ачызында нацияларның чүгле экономиказы эвес, харын культуразы база чечектелип, байлакшып турарын бистиң амыдыралывыска чижегелеп айтып болур.

Чуваш АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Михаил ЗАЙЦЕВ:

Сылдыстарже баштайгы аянчоруунуң соонда космонавт Андриян Николаев төрээн Чувашиязынга чедип келген. Ол дыка хөй будурулге черлеринге чораан. Электри аппарат заводунуң ажылын көргеш, бүгү чүүлдерге тааржыныш, космонавт мынча дээн:

— Шаанда бистиң черивис шылба идиктер белеткеп турду, а ам Чувашия автоматиканың күчүлүг чепсектерин будурүп үндүрүп турар, кайгамчык-ла чүве-дирем!

Ол чедиишкиннериң төөгүзү көскү. Дайын үезинде Украинадан улуг эвес заводту бээр кажурген чүве. Оон өгелээш-ле ам электротехниканың будун адыры сайзыраан. Ам бистиң будуруп турар херектеделивис нарын электри херектеделинин ажылын башкарып, электри дамчыдылга шугумнарын камгалап, чүгле ССРЭ-де эвес, харын делегейде сурагжаан.

Бистиң бо сайзыралывыска украиннер улуу-биле дузалаан, оон соонда белорустар болгаш армяннар, эстоннар болгаш үзбектер үлүүн киирген. Ылаңгыя кожаларывысты — Горький облазының чурттакчыларын онзалап демделээр бис. ССРЭ-ниң бүгү улустарының чылыг холу бистиң электри адырывысты хөгжүткен.

Чувашияның чону хөй санныг, девискээри биче, ынчангаш үлетпүрүүн шапкын сайзыралы амыдыралчы чугула. Ам үеде ең улуг пос-таавы болгаш ыяш болбаазырадыр комбинаттар ажылдап турар, химия комбинады өзүп олурар. Удавас Чебоксары ГЭС-тиң болгаш күчүлүг трактор заводунуң тудуу эгелээр. Анаа бүгү акы-дуңмалышкы совет нацияларның төлээлери биске дузалаар.

Удмуртияның Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Елена НИКИФОРОВА:

Бо кижиниң салым-чолунга удмурт улустуң салым-чолу, эрткен оруу илерээн. Эзизиргей удмурт кодзэ суурнуң мал кадарчызы Геннадий Корепанов солдат акызының казапканы гармошкага хандыкшый берген. Колхоз ону хөгжүм училищеаинче чорудупкан.

А оон соонда — Москва консерваториязы. Оон өөп келгеш, «Наталь» деп удмурт операга киржип, ырлап турган. Чоорту боду бижип, чогаадып киринкен. Корепанов «Любушка» деп баштайгы удмурт опперетаны, «Италмас» деп баштайгы национал балетти, «Алдын күс» деп баштайгы сюитаны чогаадып бижээн. Шупту-ла баштайгы. Чүге дээрге удмурт улуска мурнунда тускай мергежилдиг хөгжүмчү турун көрбээн.

Ам үеде бистиң он-он хөгжүмчүлеривис ырларны бижип турар. Удмурт национал театр болгаш симфониялыг хөгжүм бызыккан. Ырларга, хөгжүмге республиканың чедиишкиннерии — улуг автомобиль заводу, нефть тывыжын, Воткин ГЭС-тиң демир удазыннарын, хөй-хөй мурнакчыларны алдаржыдып турар.

Марий АССР-ниң Чогаалчылар Эвилелинин баштаар черинин даргазы, республиканың Дээди Совединиң депутады Сергей НИКОЛАЕВ:

Баштайгы марий номнуң төрүттүнгени Россияның акы-дуңмалышкы чогаалчылары-биле, хамыктың мурнунда орус чогаалчылар-биле холбаалыг. Бистиң чечен чогаалывыстың хөгжүлдезин Владимир Маяковский хайгаарап чораан. Аныяк марий чогаалчыларга Максим Горький, Леонид Соболев, Константин Симонов, Евгений Долматовский дузалап келген. Марий чогаалчыларның чогаалдарын татар Ахмед Ерикеев, чуваш Педер Хузангай, орус Сергей Поделков очулдуруп тараткылаан.

Ам үеде марий ном үндүрер чер чылда чеди чүс мун ажыг номну парлап турар. Бо чылын бистиң чечен чогаалдың тургузукчузу Сергей Чавайнаның беш томнуг чыындызын болгаш Нина Жибриктиң бир дугаар номун өске номнар-биле кады үндүрер. «Амыдыралдың ырлары» деп чыындыга даг диалектизинде бижип турар үжен ажыг авторларның чогаалдары кирер.

Башкириянын Дээди Совединиң депутады, Стерлитамак хооркүүскомнуң даргазы Марат МИЛЛАГАЛЯМОВ:

Нобель шаңналының эдилекчизи, академик Николай Семенов—бистиң доктаамал аалчывыс. Оон саналы-биле Салаватта эртемшинчилелдиң болгаш Стерлитамакта өредилгенин химик-технологтуг институттарын ажыткан. Республикада оон аңгыда университет болгаш алды дээди өредилге черлери бар. Көшкүн чораан башкирлерниң чери ам үеде студентилер саны-биле Франциянын, Италияның болгаш Барыын Германияның деңнелин ыракта ашкан.

Элээди кижилер билир боор, Глеб Успенский орук демдеглелинге мынча деп бижээн: «Башкир-даа ат болур-дур!» Бир эвес Октябрь эвес болза, башкир улустуң салым-чолу та канчаар сайгарлы берген турар ыйнан! Совет Россияга бир-ле дугаарында, 1919 чылдың мартта бистиң улузувус тускайлаң күрүне тургузуглуг болган. В. И. Ленин америк журналистиң айтырыгларына харыызынга мынча дээн: «Россияның иштинге автономнуг республиканы тургузар арганы башкир массаларга берген бис, чон бүрүзүнүң тускайлаң, хостуг хөгжүүрүнге болдунары-биле дузалаар бис...».

Ленинниң сөзүн амыдырал бадыткаан. Чурттун бүгү улустарының акы-дуңмалышкы дузаламчызының ачызында «ийиги Баку» тургустунган, нефть дерилгезинин, станок тудуунун улуг-улуг заводтары ажылдап турар. 1913 чылдың бүгү дургузунда бээри хире продукцияны ам Башкирия чаңгыс-ла хүнде бүдүрүп турар.

* * *

Волга унунун автономнуг республикалары Улуг Октябрьның чартык чүс чыл юбилейин улуг чедиишкиннер-биле уткып ап турар.

Хөл-шыдыраа

МАРГЫЛДАА ЭГЕЛЭЭН

Май 20-де Москвага хөл-шыдыраа талазы-биле улустар аразының улуг маргылдаазы эгелээн. Оон бир онзагай хевири бар. Ол чүл дээрге, Улуг Октябрьның 50 чылынга турааскаткан бо турнир эки ойнаанларны шилип алыр сорулга салбайн турар. Киржикчилерден кара чаңгыс негеттинер чүве—байгы-ла күжүн салып тургаш, боттарының-даа, хөлшыдыраага ынакшылдыгларын-даа сеткилин хандыр ойнаары болур.

Моон мындыг хевирлиг болганын арай хөлүн эрттир өскүрүптөөн ирги мен бе? Мен бодаарымга — чок. Кандыг-бир турнирге ойнаан санында-ла бир-ле черже «шылгарап» үнер дээш оралдажырының бергезинге хамаарыштыр шыдыраачыларның хомудан чугаалаанын чаңгыс эвес катап дыңнаан мен.

Делегей чемпиону Тигран Петросян болза шилиндектер тывар маргылдаалар оон бодунуң ойнаар стилинге дыка улуг салдарны чедирген деп санап турар. Шак мындыг маргылдааларның бергезинин дугайын Виктор Корчной база хомудан чугаалап чоруур. Ооаарымчалыг болурунга улуг сагыш салбайн, эштери-биле анаа ойнаарын Михаил Таль база күзээр. Чаңгыс сес-биле чугаалаарга, Москвада турнирге гроссмейстер бүрүзү мурнунда маргылдааларга ышкаш чүгле сан алырынче колдаайн, бодунуң чогаадыкчы арга-мергежилин долузу-биле көргүзүп ойнаар арганы алганынга өөрүп турар.

«Гроссмейстер бүрүзү» деп чугаалашкаш, чазыг кылбаан мен: маргылдаанын киржикчилери чүгле гроссмейстерлер. Роберт Фишер, Бент Ларсен, Виктор Корчной, Лев Полугаевский болгаш Михаил Ботвинниктен өске делегейниң шыырак шыдыраачылары шупту киржип турар. Бо талазы-биле эгелеп турар маргылдаа-биле деңнешки дег оюн төөгүге турбаан. Мастер Василий Панов бо маргылдааны 1895 чылда Гастингите болуп эрткен алдарлыг турнирге деңнеп турар.

Москвада 1967 чылдың хөл-шыдыраа турниринге кымнар тулчуруп?

Аалчылар хүлээп алырының чурумун арай үреп келген улустан эвес, эдериннден этелептейн. Ынчанмас аргажок: бистиң шыдыраачыларывыс сураглыг аттарның эдилекчилери болгай. Делегей чемпиону Тигран Петросян, мурнунда делегей чемпионнары чораан Василий Смыслов биле Михаил Таль, делегей чемпионунуң эдын чаалап алыр дээш маргылдажып чораан Давид Бронштейн биле Борис Спасский, ССРЭ-ниң үш катап чемпиону болуп чораан Пауль Керес, ийи катап чемпиону болуп чораан болгаш претендентилер маргылдаазынга каш катап киржип турган Ефим Геллер, чурттуң амгы чемпиону Леонид Штейн болгаш Айвар Гипслис олар Совет Эвилелиниден ойнаарлар.

Бо аттарга немелде тайылбыр херек чок боор деп чугаалапсыза чазыг болу бербес боор. Бо мындыг кончуг тергин дээн шыдыраачылар чүгле ССРЭ-ниң шыырак составтыг чемпионаттарынга чыглып чораан боордан башка, каяа чыглып турган боор. Амгы бо маргылдаага бистиң тос гроссмейстерлеривистен аңгыда даштыкы тос гроссмейстерлер база ойнап турар. Бо дээрге, аргентин Мигель Найдорф (ол бир ай бурунгаар 57 харлаан), югослав Светозар Глигорич, чехословак шыдыраачылар Людек Пахман, Мирослав Филип, ГДР-дев келген Вольфганг Ульман, венгр гроссмейстерлер Лайош Портиш, Иштван Билек, мурнунда аныяктар аразынга делегей чемпиону чораан румын Флорин Георгиу, болгар гроссмейстер Милко Бобоцов олар-дыр.

Он сес гроссмейстерлер шылгарап үнер үш, дөрт азы алды кижиниң аразынга кирер дээш оралдашпайн, боттары аңаа ойнаар апаарлар. Ынчалза-даа кижи бүгүдезиниң бүдүү иштинде бир-ле сорулгазы бар турар. Делегей чемпиону черле эки ойнаарындан аңгыда Санта-Моника хоорайга чедимче чок болганы оон чүгле турупканындан болган деп чүвени ам көргүзерин оралдажыры чугаажок боор. Сөөлгү чылдарда улустар аразының он шаа хире маргылдааларынга бирги черни ап келген Смыслов чүгле даштыкыга ойнаарының талазы-биле тускайжаан деп улустуң бодап турарынга «чазалга» киирерин күзээри чадапчок. Штейнниң база-ла сагыш салыр херээ бар—ол бодунуң чемпион адының алдарын камгалаар ужурлуг. Чамдык кижилерниң комбинация кылыр чепсек биеэги ышкаш эвес, ам буза шаптырган дээр хөөнге чаңчыга бергенин эдер таварылга Тальга база таваржып келген. Бо бүгүнү оон ыңай уламчылаан херээ бар деп бе? Кижи бүгүдезинде, дашкыкы аалчыларда база боттарының күзели бар. Ынчалза-даа бо бүгү оларга шаптык катпас, харын-даа маргылдаага спортчу демиселди улам күштелдирер.

Москвада болуп турар маргылдаа майда болур маргылдааларның ең-не улуу ол. Оон аңгыда майда элээн каш юбилейлиг солун маргылдаалар база болур. Ленинградка улуг турнир эгелээр, аңаа совет шыдыраачылар—Виктор Корчной, Марк Тайманов, Ратмир Холмов, Александр Суэтин, мастерлер Эдуард Гуфельд, Вячеслав Оснос-биле кады даштыкы шыдыраачылар 59 харлыг швед Гидеон Штальберг, гроссмейстерлер Ласло Сабо, Гедеон Барца (Венгрия), Георгий Тринтов (Болгария), Мийо Удовчич (Югославия), Властимил Горт (Чехословакия) болгаш өскелер-даа.

Киевке херээженнерниң солун маргылдаазы база эгелээр. Аңаа делегей чемпиону Нона Гаприндашвили, ол аттың претендентилери Александрия, Кислова, Козловская болгаш Андреева, Зворыкина олар база киржир. Даштыкы шыдыраачылардан база дөрт претендентилер—Николау (Румыния), Хеемскерк (Голландия), Асёнова (Болгария), Новарра (ГДР) болгаш өскелер-даа.

Чээрби хар четпээн иазылыг аныяк шыдыраачыларның маргылдаазы Ригага эгелээр.

Шыдыраага ынакшылдыларга юбилейлиг чылдың майы бо хире «соңуг» келген. Спорттуң өске хевирлерин соңуургаар улус «биске база силер ышкаш болган болза» деп шыдыраага ынакшылдыларга чугаалап болурлар.

В. ВАСИЛЬЕВ.
ПМА-ның хөл-шыдыраа хайгааракчызы.

КУБОК ДЭЭШ

Эрткен дыштаныр хүнде культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгында «Хүреш» стадионунуң бут бөмбүүнүң шөлүнге Эки-тура спорт иштилелдериниң кубогу дээш республиканың бут бөмбүүнүң маргылдаазы эгелээн.

Маргылдааның баштайгы хүнүнде шөлге бир дугаарында «Луч» биле «Спартак» командаларының бичии оолдары үнген. Оларның ойнаашкынының бирги золчээ сан чок болуп, кайызы-даа дидим эвес, шүшпен ойнаан.

Ийиги чартыында «Спартактың» эгелеп чоруур бут бөмбүүчүлери элээн идепкейлиг ойнап, бурунгаардап турганының ачызында Коля Афанасьев бир мячини кирер тепкеш, санны ажыдар аргалыг болган. Ол оюн орту эртип чорда «Луч» командазы бир деминг бурунгаарлап келгеш, кол халдакчызынга мячини эптиг үндүрүп бээрге, кирер теп, санны деңнештирип алган. Элээн ойнап чорда оюн 1:1 хаймы саныг төнергe, судья коллегиязы немелде ойнаашкын минутазын берген. Аныяк транспортчулар удурланыкчызы аныяк башкылар командазын каш удаа идепкейлиг атакалап турган, халдакчы Саша Козерекке мячини таарымчалыг үндүрүп бээрге, санны 2:1 кылдыр кирер тепкен. Оюнунуң түңнели ол-ла хевээр сан 2:1 болуп, «Спартактың» бичии оолдар командазы удуп алган.

Улуг оолдар командаларындан «Луч», «Спартак» командалары шөлге үнүп келирге, чыылган дыка хөй соңуургакчылар солун оюн ам эгелээн бо-ла болгай—деп, боттарының удуп алзын деп «аарыш» орар сеткилдерин илередип органнар.

Ойнакчылар тус-тус туруштарында. Судья Михаил Гамидовтуң эдиктизи ойнап эгелээриниң медээзин бээри билек-ле демисел эгелээн. Ойнаашкын беш минута хире чоруп турда, «Луч» командазы «спартакчыларга» доктаадыр ужур чок күштүг атакалап келгеш, Михаил Потылицына мячини эптиг үндүрүп бергенинден күштүг тевиг-биле транспортчуларның хаалгазынче кирер теп, санны ажыктан. Оюн эгелээрде көрүкчүлериниң солун оюн ам болур диштеки бадытканыш, удур-дедир шыңгыы атакалажып турда, «Спартак» 11 метриниң шииткел тевиин алырга, ону Юрий Белостоков чите кирер тепкен.

«Спартакчылар» оон эгелээш-ле инициативаны чаалап ап, мячини «Луч» командазының хаалгазындан ыратпайн турган база үш мячини кирер теп, санны 4:1 чедиргеш, чаңсарлаан.

Оюнуң ийиги чартыында «Луч» командазы туружун таарыштырып, чамдык дыш, курлавырда ойнакчыларын киирип, спартакчыларны атакалаарга-даа чедимче чок болуп, шыңгыы харыыларны ап турган. Спартакчылар база бир санны немеп аптылар. «Лучның» ойнакчылары бар-ла аргаларын хереглеп, бүгү составы-биле бурунгаарлап турган. Юрий Суховка мячини дамчыдып бээрге, Сухов бир санны немептер аргалыг болган. Ойнаар минута эвээжээн. Транспортчулар башкылар командазын чай алындырар арга чок атакалап турган, ийи улай кирер тепкен. Оюн төнген. Ынчангаш ниити сан 6:2 болуп, «Спартак» командазының тиилелгези-биле оюн доозулган. Спартактың 6 санының 4-түн Юрий Белостоков кирер тепкеш, командазынга эки түңнелдиг тиилелгени чаалап берген.

Кубок дээш бут бөмбүүчүлериниң маргылдаазы уламчылап турар.

С. ТАМЧАП.

Азия, Африка чурттарында

★ **ПХЕНЬЯН.** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. Н. Новиковтуң КУДР-да аян-чоруунга алдар кылдыр тургускан хүлээп алышкынга КУДР-нуң Министраер кабинединиң даргазының оралакчызы Ли Чжу Еннің медеглээни болза, корей болгаш совет улустарының аразында акы-дуңма сырый найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзаалары шагдан бээр турун, социализмниң болгаш коммунизмниң улуг херээниң тиилелгези дээш ниити демиселге быжыглыг база хөгжүп турар.

Харыы чугаазынга В. Н. Новиковтуң медеглээни: марксизм-ленинизмниң болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптерин удуртулга болдурбушаан, СЭКП ТК болгаш Совет чазак Совет Эвилелиниң болгаш КУДР-нуң улустарының аразында чаңчыл болган найыралды быжыглаар дээш бүгү-ле чүвени моон соңгаар-даа кылыр.

★ **УЛАН-БАТОР.** МАР-да совет элчин чери Моол-совет найырал ниитилелиниң 20 чыл ою-биле холбаштырган найыралдың кежээзин организаттаан. Моол-совет найырал ниитилелиниң IV съездиниң делегаттары, МАР-да ажылдап турар совет тускай эртемниглер, Азербайджанның Компартиязының ТК-ның секретары Г. Х. Казимов баштаан Совет-моол найырал ниитилелиниң төлээлери кежээге олурушкан.

★ **КОЛОМБО.** «Октябрь» журналдың кол редактору чогаалчы В. А. Кочетов баштаан ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң төлээлери Цейлонга боттарының аян-чоруун дооскан. Ортулукка чоруп турганының ийи неделязының дургузунда аалчылар сингал, тамил болгаш мусульман чогаалчылар-биле ужуражып, Цейлоннуң чамдык хоорайларынга барып чораан.

★ **ДАМАСК.** Сирияның Министрлер Чөвүлелиниң чоокта чаа болган хуралын премьер-министр Юсеф Зуэйн даргалаан. Министрлер Чөвүлели израиль агрессияның айылыбиле холбаштыр Араб Чөөн чүкте байдалды чугаалажып көрген.

ИОРДАН ЧАЗАКТЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

АММАН. (СЭТА). Чидигленген байдал-биле холбаштыр база араб чурттарже Израильдың талазындан халдаашкынның айылы үргүлүүлеп турарын барымдаалааш, Иорданияның чазаа каттышкан араб командылал-биле бодунуң хөделиишкиннерин таарыштыр каттыштырар дугайында шиитпирин хүлээп алганын чазактың парлап үндүрген дыңнадымында чугаалап турар.

Ирак-египет чугаалажыышныннар

КАИР. (СЭТА). Премьер-министриниң оралакчызы Тахер Яхья баштаан ирак төлээлериниң болгаш КАР-ның албан кижилериниң чугаалажыышкыннары Каирге болган.

Тахер Яхья Иракның президентизи Арефтиң чагаазын президент Насерге дамчыдып берген. Ортаакы Чөөн чүкте байдалга холбаштыр «Кандыг-даа хенертен болур чүүлдерге египет армия-биле хол-холунда туттунчуп алгаш» таваржыр төлээде, чадаг болгаш бронетанк шериглерин, а ол ышкаш ужар чүүлдү КАР-же чорударын Ирак ол чагаада саналдап турар. «Аль-Ахрам» солунунуң дыңнатканы-биле алырга, Насер ирак чазактың ол саналын хүлээп алган.

Америн ужар чүүлдүң чидирии

ХАНОЙ. (СЭТА). Май 22-де америк ужар чүүл Ханойнуң төвүнде сырый чурттакчыларлыг кварталдарның болгаш хоорай чоогунун агаарынга, Хатэй, Хоабинь болгаш Виньфук можулларының агаарынга база катап көстүп келген. Ол халдаашкынның үезинде Вьетнам улус армиязының зенитчиктери 6 америк самолётту аңдара аткан, оон ийизин Ханойнуң агаарынга аңдара аткан. Аңдара аткан самолёттарның бирээзи ужудукчузу чок разведчик самолёт болган дээрзин ВИА агентилел дыңнадып турар.

Тодаратқан медээлер-биле алырга, май 21-де Тханьхоа можунуң агаарынга дайзынның база бир самолёдун аңдара аткан болган.

Май 22-де халдаашкынның соонда ВДР-ниң агаарынга америк шериг-агаар күштериниң ниити чидириш 1945 самолёт болган.

Кыдат дипломаттарның өнчүк-чөңгээзи

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Улан-Баторда кыдат элчин чери май 21-де Моол Арат Республикага удур чаа өнчүк-чөңгээни организаттаан дээрзин МОНЦАМЭ агентилел дыңнадып турар.

Улан-Баторда кыдат ортумак школаның башкыларын үдээр дээр чылдак-биле Улан-Батор вокзалынга өнчүк-чөңгээни организаттаан, МАР-га хөй ниитиниң чурумун шыгыы үрээн хөделиишкиннери дээш ол башкыларны МАР-ның эрге-чагыралары чурт иштинден үндүрүп чорударын шиитпирлээн турган.

Кыдат элчин черинин албан кижилериниң айтышкынын ёзугаар вокзалга баш бурунгаар чыылган кыдат бөлүк хамаатылар — 400 ажыг кижи вагонларже киреер аажиктерин бүзээлеп алган болгаш МАР-га өжөөнешкек лозуңнарны алгы-кышкы-биле салып турган. МАР-ның эрге-чагыраларының боттарының албан хүлээлгезин күүседип турган шагдаалар-төлээлекчилеринге удур хулиганнар күштү ажыглап, оларны эттээн болгаш харын-даа чамдыктарын бөлүглап бертиндирген.

МАР-га удур кыдат дипломаттарның болгаш хамаатыларның ол төңгээлиг хөделиишкиннери-биле холбаштыр МАР-ның Даштыкы херектер министерствозу КУР-нуң МАР-да херектеринге түр бүзүреттирген кижиге шиитпирлиг удурланышкынны илергейлээн болгаш ол өнчүк-чөңгээниң болдунуп болур уржуктары дээш бүгү харыысалга кыдат талага бүрүнү-биле онаажыр дээрзин медеглээн деп, МОНЦАМЭ агентилел дыңнадып турар.

Грециядa дүшкүүрлүг байдал хевээр артпышаан. Афинының болгаш өске-даа хоорайларының кудумчуларында танкылар-биле таңнышылдан чорун турар.

Шериг диктатуразының чаа ёзу-чуруму дерзин үүлгедиглериниң дузазы-биле туттунарын оралдажып турар. Чурттуң муң-муң демократтыг болгаш дешилгелиг ажылдакчыларын тудуп хоругдаан.

ЧУРУКТА: хоорайның кудумчуларында танкылар.

Аолфото—СЭТА-ның фотозу.

КЫЗЫЛДЫҢ ПОЛИТЕХНИКТИГ ТЕХНИКУМУ 1967—1968 өөредилге чылында дараазында мергежилдерге өөредири-биле **СУРГУУЛДАР ХҮЛЭЭП АЛЫРЫН ЧАРЛАЙ ТУР.**

Хүндүс өөренир салбырга сес чыл школазын доосканнарны
1. Үлетпүр болгаш хамааты тудуг.
2. Үлетпүр болгаш хамааты тудуг талазы-биле мергежилге.

Кежээ өөренир салбырга сес чыл школазын доосканнарны
1. Үлетпүр болгаш хамааты тудуг талазы-биле мергежилге.

Техникумга сургуулдарны тудугга болгаш төлевилел организацияларынга ажылдаар тудугжу-техник, өөнүг, металлургия болгаш тудуг материалдарының үлетпүр будурулгелеринге болбаазырадыкчы-техник болур кылдыр белеткээр.

ӨӨРЕНИРИНИҢ ХУУСААЗЫ:

1. «Үлетпүр болгаш хамааты тудуг талазы-биле мергежилге 3 чыл 6 ай, ортумак школа доозукчулары 2 чыл 6 ай өөренир.
2. «Ажыктыг казымалдарны болбаазырадыр» мергежилге — 3 чыл 10 ай өөренир.
3. Кежээ өөренир салбырга — 4 чыл 6 ай өөренир.

БИЛДИРИИШКИННЕРНИ хүндүс өөренир салбырга июнь 1-ден июль 31-ге чедир, кежээки салбырга—июнь 1-ден июль 10-га чедир ХҮЛЭЭП АЛЫР.

Хүндүс болгаш кежээ өөренир салбырларга киреин күзээнилер дараазында эртемнерге шылгалда дужаарлар: сес чыл школазының доозукчулары — математикага (аас болгаш бижимел-биле) база орус дылга диктант бижиир; ортумак школа доосканнар — математикага (аас болгаш бижимел-биле), литературага сочинение бижиирлер.

Шылгалдалар хүндүс өөренир салбырга август 1-ден 20-ге чедир, кежээки салбырга июль 11-ден 31-ге чедир болур.

Өөренирин күзээнилер билдириишкинин боду эккээр ийикпе техникумче почта дамчыштыр чорудар. Билдириишкин-биле катай школа доосканының дугайында херечилелди (боду-биле), автобиографиязын, № 286 хевириниң эмчи шынзылгазын, 3×4 хемчээлдиг үш фото-чурукту чорудар. Паспортту азы төрүттүнгениниң дугайында херечилелди болгаш шериг билединин ийикпе ол документилерни солун чоруур херечилелди өөренирин күзээн кижи боду эккеп көргүзер.

Техникумнуң хүндүс өөренир салбырына хүлээп алган сургуулдарны өөредилгезин барымдаалап стипендия болгаш общежитие-биле хандырар.

Тыва сургуулдарны күрүне хандырылгазынга хүлээп алыр.

Документилерни **Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунда № 29 бажыңче чорудар. Телефоннар 28-99, 21-55.**

КИНО

МАЙ 24-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Сегиржип алыышкын» 10.45, 2.40, «Лаввордан келген аччы» 12, 4.20, 6.05, 7.45, 10 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: «Туттурбас өжээн негекчилери» 10, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: «Альпий балладазы» 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Ак-көк мугулдурнуң капитаннары» 9.45, 11.30, 1.40, «Эртинге даштан кылган билектээш» 3.30, 7.30, «Мээң күзелимниң кызы» 5.30, 9.20 шактарда.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

ТЫВА АВТОЭРГЕЛЕЛДИҢ КЫЗЫЛДА АВТОШКОЛАЗЫ III классты чолаачызынга өөренирчилерни хүлээп ап турар.

Бистин адрезивис: Кызыл, Шевченко кудумчузу 113-А, телефон 34-94.

ДИРЕКЦИЯ.

редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырааа киллизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда киллизинин 37-13, кедээ ажыл-агый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чагаа, ажылчын болгаш кедээ корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал киллистериниң 21-27, эштики информация киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаан.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Парлалга эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, 1).

Солун неделяда алды катап үнер

ТС—01113